

**Lasten oikeuksien heikentyminen lastensuojelussa
sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden näkökulmasta**

Leena Kemppainen
Maisterintutkielma
Yhteiskuntatieteiden ja
filosofian laitos
Humanistis-yhteiskuntatieteellinen
tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2021

TIIVISTELMÄ

Lasten oikeuksien heikentyminen lastensuojelussa sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden näkökulmasta

Leena Kemppainen

Sosiaalityö

Maisterintutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Johanna Moilanen

Kevät 2021

Sivumäärä: 73 + 1 liite

Tutkielmassa tarkastellaan, kuinka sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus heikentää lapsen oikeuksien toteutumista lastensuojelussa. Tarkoituksena on selvittää, kuinka lapsen mielipiteen selvittäminen ja huomioon ottaminen, lapsen oikeus saada tietoa omasta tilanteesta ja lapsen oikeus tavata läheisiään sekä sosiaalityöntekijäänsä toteutuvat, kun sosiaalityöntekijä vaihtuu. Tutkimustehtävää tarkastellaan nuorten ja nuorten aikuisten näkökulmasta ja kokemuksista.

Tutkimusaineistona on Pesäpuu ry:n julkaisema 101-kirjettä julkaisu (2020). Julkaisussa tuodaan näkyväksi, millainen rooli lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä on ollut lastensuojelun asiakkaille ja millaisena sosiaalityöntekijän vaihtuvuus näyttäytyy nuorille. Julkaisu kokoaa yhteen nuorten näkemyksiä, kokemuksia ja ajatuksia lastensuojelusta, erityisesti sijais- ja jälkihuollosta. Pesäpuu ry on kerännyt kirjeet avoimella verkkolomakkeella loka-kuun 2019 ja tammikuun 2020 välisenä aikana. Tutkimusaineiston analyysimenetelmänä on käytetty teemoittelua ja tarkasteltu tutkimusaineistoa faktanäkökulman mukaisesti.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden myötä lapsen oikeudet heikentyvät lastensuojelussa. Kuulluksi tulemisen toteutumista varjostivat sosiaalityöntekijän heikot resurssit, jotka näyttäytyivät ajanpuutteena, kiireenä ja suurina asiakasmäärinä. Lisäksi nuoren oma mielipide sivutettiin, kun sosiaalityöntekijän vaihtuvuuden myötä näkemys nuoren tilanteesta perustui ulkopuolisten tahojen arvioon. Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden myötä nuoren tiedonsaannissa oli myös puutteita. Pahimmassa tapauksessa nuori ei tiennyt, kuka hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä on ja mistä hänet tavoittaa. Nuoret myös kokivat, ettei heille kerrota perusteluita päätöksille eikä tieto kulje työntekijän vaihtuessa. Sosiaalityöntekijän vaihtuvuus heikensi myös kahdenkeskisten tapaamisten toteutumista. Sosiaalityöntekijällä ei ollut aikaa kahdenkeskisille tapaamisille, vaan usein tapaamiset rajoittuivat pakollisiin asiakassuunnitelmapalaverihin. Vähäisen yhteydenpidon vuoksi nuoren ja sosiaalityöntekijän välinen luottamussuhde ei päässyt kehittymään, eikä nuori ole kertonut esimerkiksi kokemistaan epäkohdista sijaishuollossa. Sosiaalityöntekijän vaihtuvuus ei heikentänyt lapsen läheisten ihmissuhteiden pysyvyyttä.

Asiasanat: lastensuojelu, sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus, lasten oikeudet, sijaishuolto

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 LAPSEN OIKEUDELLINEN ASEMA.....	8
2.1 Lapsen oikeudet intressi- ja tahtoteorian näkökulmasta	8
2.2 YK:n lapsen oikeuksien sopimus lastensuojelussa	10
2.3 Lapsen oikeudet sijaishuollossa.....	13
3 SOSIAALITYÖNTEKIJÄN VASTUU JA VAIHTUVUUS	21
3.1 Sosiaalityöntekijän rooli lapsen oikeuksien turvaajana	21
3.2 Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuutta selittävät tekijät	23
3.3 Sosiaalityöntekijän vaihtuvuus sijoitetun lapsen näkökulmasta	25
4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	29
4.1 Tutkimustehtävä.....	29
4.2 Tutkimusaineisto.....	30
4.3 Aineiston analyysi.....	31
4.4 Eettisyys ja luotettavuus	35
5 TUTKIMUSTULOKSET	38
5.1 Heikentynyt kuulluksi tuleminen.....	38
5.2 Tiedonsaannin haasteet	42
5.3 Puutteet lapsen kahdenkeskisissä tapaamisissa	44
5.4 Tutkimustulosten yhteenveto	49
6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	54
6.1 Tutkimustulosten tarkastelua	54
6.2 Kehittämistarpeet ja johtopäätökset.....	58
6.3 Tutkimusprosessin arviointia	60
6.4 Lopuksi	62
7 LÄHTEET.....	65
LIITE 1.....	72

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

KUVIO 1. Analyysivaiheen pääteemat ja alateemat

TAULUKKO 1. Lasten oikeuksien sopimuksessa (60/1991) määritellyt perheympäristöä ja sijaishuoltoa koskevat oikeudet

TAULUKKO 2. Lapsen oikeudet lastensuojelun sijaishuollossa

TAULUKKO 3. Esimerkki alateeman muodostuksesta

TAULUKKO 4. Tutkimustulosten yhteenveto taulukoituna

1 JOHDANTO

Tutkimukseni suuntaa tarkastelemaan, kuinka sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus heikentää lapsen oikeuksien toteutumista lastensuojelussa. Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuudesta käytävä julkinen keskustelu on ollut vilkasta jo useita vuosia ja lastensuojelussa vallitseva kohtuuton työmäärä on tuotu esille avoimesti. Sosiaalityöntekijän vaihtuvuus vaikuttaa kuitenkin kaikista eniten sijaishuoltoon sijoitettuun lapseen ja nuoreen. Lastensuojelu- ja perhetyön lähtökohtana toimivat lasten edun ja oikeuksien turvaaminen, mutta ovatko ne turvattuina työntekijöiden vaihtuessa?

Lastensuojelun sijaishuolto koskettaa monia suomalaisia perheitä. Viimeisen kymmenen vuoden aikana lastensuojeluilmoitusten määrä on kaksinkertaistunut ja lastensuojelun sijaishuollossa huostaanotettuja lapsia oli vuonna 2019 yhteensä 11 178 lasta. (Forsell, Kuoppala & Säkkinen, 2020.) Jokaisella sijaishuoltoon sijoitetulla lapsella on lastensuojelulain (417/2007) mukaisesti määrätty lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijän viranomaisrooli on muun muassa vastata lastensuojeluprosessin kulusta, huolehtia lapsen oikeuksien turvaamisesta, sijaishuoltopaikan valvonnasta, oikeanlaisista palveluista sekä tarvittavien dokumenttien kirjaamisesta laissa osoitettujen määräysten mukaisesti. Tämän lisäksi sosiaalityöntekijän on varmistettava varsinaisen sosiaalityön saatuus: lapsen ja perheen kohtaaminen, aito kuuleminen sekä tilanteeseen perehtyminen ovat olennainen osa sosiaalityöntekijän työnkuvaa. (Valtakunnallinen lastensuojelun henkilöstöselvitys 2014, 14; Terveystieteiden tutkimuskeskus 2021.)

Lastensuojelun sosiaalityötä varjostaa kuitenkin sosiaalityöntekijöiden suuri vaihtuvuus. Yle (2020) uutisoi alkuvuodesta, kuinka lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työssäjääminen ja alalla pysyminen on haaste. Vaarana on, että työntekijöiden vaihtuvuus vaarantaa koko systeemin. Lehtiartikkelissa lastensuojeluun erikoistunut työelämäprofessori Ylönen on kuvannut tilannetta vakavaksi, sillä työntekijöiden vaihtuvuus johtaa siihen, että prosessit pysähtyvät tai ovat epä johdonmukaisia. Haastavassa työtilanteessa voidaan tehdä myös toimenpiteitä, jotka eivät ole vaikuttavia.

Suomalainen tutkimus osoittaa, kuinka lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuutta selittävät lastensuojelutyön rakenteet. Rakenteisiin liittyvät työntekijävaihdokset johtavat

lastensuojelutyön jaosta eri osa-alueisiin. Lastensuojelutarpeen selvitystä, avohuoltoa ja sijaishuoltoa hoitavat eri sosiaalityöntekijät, mikä tarkoittaa asiakkaalle useiden työntekijöiden kohtaamista. Tämän lisäksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden suuri vaihtuvuus johtuu henkilövaihdoista. Henkilövaihdoksen syinä voidaan pitää työn kuormittavuutta, joka johtuu muun muassa suuresta työmäärästä, ammatillisen osaamisen puutteista ja heikosta perehdytyksestä. (Alhanen 2014.) Yhtenä näkökulmana sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuteen nähdään myös palveluiden kehittäminen ja toimintaympäristön muutokset, joiden seurauksena osaava henkilökunta siirtyy projektiluontoisiin työtehtäviin, jolloin lastensuojelun perustyön voimavarat heikentyvät (Bardy & Heino 2013, 35). Edellä mainittujen syiden lisäksi useissa selvityksissä ja tutkimuksissa nousee esille lastensuojelun kohtuuttomat asiakasmäärät, mitkä uuvuttavat sosiaalityöntekijöitä ja selittävät sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuutta (Alhanen 2014; Laakso 2019; Forsman 2010).

Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus ja pula pätevistä työntekijöistä heikentävät yhteistyötä ja työn suunnitelmallisuutta (Bardy & Heino 2013, 93). Asiakkaan näkökulmasta tarkasteltuna työntekijän vaihtuvuus johtaa siihen, että oman tilanteen kertominen ja yhteistyön tekeminen pitää aloittaa aina uudelleen vaihtuvan työntekijän kanssa. Tämä taas johtaa luottamuspulaan työntekijää kohtaan. (Alhanen 2014, 44.) On myös huomioitavaa, kuinka sosiaalityöntekijän vaihtuminen merkitsee sijoitetulle nuorelle luottamuksellisen ihmissuhteen päättymistä ja tilanteesta voi nousta esille monenlaisia tunteita (Curry 2019, 375).

Tärkeä näkökulma liittyy lasten oikeusturvan ja sijaishuollon valvonnan toteutumiseen, johon esimerkiksi Eduskunnan oikeusasiamiehen (2018) kertomuksessa on otettu kantaa. Onko sijaishuoltoon sijoitetun lapsen oikeudet turvattu työntekijän vaihtuessa? Lasten oikeuksia lastensuojelussa määrittävät YK:n lapsen oikeuksien sopimus (60/1991) sekä suomalainen lastensuojelulaki (417/2007). YK:n lasten oikeuksien sopimus luo pohjaa suomalaiselle lainsäädännölle ja se korostaa lapsen osallisuuden huomioimista, sekä turvallisen kasvuympäristön turvaamista. Lastensuojelulaki (417/2007) määrittää, että sijaishuollossa asuvan lapsen mielipide tulee selvittää ja ottaa huomioon, lapsen tulee saada tietoa omasta tilanteesta, lapsella on oikeus tavata ja pitää yhteyttä läheisiin sekä oikeus tavata sosiaalityöntekijää kahden kesken.

Lastensuojelun Keskusliitto nostaa lausunnossaan esille (2021), kuinka rakenteelliset puutteet ja resursseihin liittyvät vajeet heikentävät merkittäväällä tavalla lasten oikeusturvan toteutumista sijaishuollossa. Sijoitetun lapsen oikeus turvalliseen sijaishuoltoon ei aina toteudu, lisäksi ohjaus ja valvonta lastensuojelupalveluissa eivät toteudu ohjeistusten mukaisesti. Myös YK:n lasten oikeuksien komitea (2011) on ohjeistanut Suomea kiinnittämään huomiota siihen, että kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ovat tietoisia oikeusturvasta, valitelmennettelyistä ja tahoista, joihin voi olla yhteydessä sijaishuollon epäkohdista.

Tutkielmani alussa tuon esille, millainen lapsen asema on oikeudellisesti. Tarkastelen lapsen oikeuksia intressi- ja tahtoteorian, YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen sekä suomalaisen lainsäädännön kautta. Teoriaosuuden kolmannessa alaluvussa tuon esille lastensuojelun sosiaalityöntekijän roolia lapsen oikeuksien turvaajana, sekä syitä ja näkökulmia sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuteen Suomessa. Paneudun vielä tarkemmin sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuteen lasten näkökulman kautta, tarkastelemalla aihetta suomalaisen ja kansainvälisen tutkimuksen valossa. Neljännessä alaluvussa esittelen tutkimustehtävän ja tutkimusaineiston, sekä esittelen tutkimuksen analysoinnin vaiheita. Tuon esille myös tutkimuksen luotettavuuteen liittyviä huomioita. Viidennessä alaluvussa esitän keskeisimmät tutkimustulokset, jonka jälkeen kuudennessä alaluvussa pohdin keskeisimpiä johtopäätöksiä. Työn lopussa käyn läpi tutkimusprosessia.

2 LAPSEN OIKEUDELLINEN ASEMA

Teoriaosuuden ensimmäisessä alaluvussa tarkastelen lapsen oikeuksia oikeusfilosofisesta näkökulmasta syventymällä intressi- ja tahtoteorioiden käsittelyyn. Jatkan lapsen oikeuksien teemaa tarkastelemalla YK:n lapsen oikeuksien sopimusta ja suomalaista lainsäädäntöä, sillä ne antavat tärkeät raamit omalle tutkimukselleni suhteessa lasten oikeuksiin lastensuojelussa.

2.1 Lapsen oikeudet intressi- ja tahtoteorian näkökulmasta

Michael Freeman (2011, 8) kuvaa oikeuksia seuraavalla tavalla: oikeudet ovat näkymättömiä ja riippuvaisia toisistaan. Lasten oikeudet sisältävät kaikki kansalaisoikeudet, poliittiset, sosiaaliset, taloudelliset ja kulttuuriset oikeudet. Oikeudet ovat myös riippuvaisia toisistaan ja yhden oikeuden kieltäminen heikentää toista oikeutta. Oikeudet ovat tärkeitä, sillä ne tunnustavat kunnioituksen, joka oikeuksien haltijoilla on. Oikeuksien myöntäminen on taas ihmisarvon kunnioittamista.

Kuinka lasten oikeudet sitten tunnustetaan oikeusfilosofisessa keskustelussa? Oikeusfilosofisessa keskustelussa on kaksi hallitsevaa teoriaa siitä, kuinka yksilön oikeudet ja oikeuden luonne pitäisi ymmärtää (Hakalehto 2018, 31). Intressi- ja tahtoteoria asettuvat tarkastelemaan lapsen oikeuksien kysymystä hieman eri näkökulmista. Aalto-Heinilä (2011, 7–8) kuvaa intressiteorian olevan lähellä ihmisten arki ajattelua lasten oikeuksien toteutumisesta, kun taas tahtoteoria on altavastajaan roolissa, sillä teoria näkee lasten oikeudet monimutkaisempina.

Aloitin tarkastelemalla lapsen oikeuksia intressiteorian näkökulmasta. Kurjen (2019, 71) mukaan intressiteorioissa oikeudet ja velvollisuudet yhdistävä tekijä ei ole oikeudenhaltijan tahto, vaan intressi eli hyöty tai etu. Intressiteorioiden taustalla on ajatus siitä, että oikeus asettaa oikeudenhaltijan parempaan asemaan verrattuna siihen, että hänellä ei olisi oikeutta lainkaan. (Kurki 2019, 71.) Intressiteorian puolustaja filosofi Joseph Razin (s. 1939) mukaan oikeus perustaa velvollisuuden, eli toisin sanoen intressin on oltava niin vahva, että ulkopuoliset suojaavat kyseistä intressiä velvollisuuden tunteen vuoksi. Oikeutta ei

katsota olevan olemassa, jos muiden asioiden suojaaminen on tärkeämpää kuin kyseisen intressin. (Aalto-Heinilä 2011, 9.)

Intressiteoreetikot eivät anna suoria vastauksia siihen, keillä kaikilla voi olla käytännön tasolla oikeuksia. Sen sijaan tarkastelussa on, minkä tai kenen hyvinvointi on äärimmäisen arvokasta. (Aalto-Heinilä 2011, 9.) Kurki (2019, 77) täsmentää, kuinka oikeuksista puhuttaessa intressiteoriassa nojataan usein itseisarvoon: onko jokin itsessään niin arvokas, että ihmisillä on velvollisuuksia sitä kohtaan? Aalto-Heinilän (2011, 9) mukaan intressiteoreetikot eivät kiellä lasten oikeuksien olemassaoloa. Lapsella voi olla intressejä, jotka voidaan nähdä niin merkittävinä, että ne synnyttävät muissa velvollisuuden tunteita pitää huolta ja suojella näitä intressejä.

Tahtoteoreetikot eivät ole yksiselitteisesti samaa mieltä siitä, voiko lapsilla olla oikeuksia. Oikeuksien tahtoteorian ajatus perustuu oikeudenhaltijan vapaan tahdon käyttöön. Oikeudet antavat yksilölle mahdollisuuden hallintaan ja itsemääräämiseen suhteessa omaan elämäänsä. (Aalto-Heinilä 2011, 82.) Tahtoteorian oletus on, että toisen ihmisen vapaus on arvokasta, eikä siihen voida kajota. Lapsen oikeuksista puhuttaessa tahtoteoreetikot voidaan jakaa tämän ajatuksen äärellä kahteen eri koulukuntaan, niin sanottuun koviin ja pehmeisiin tahtoteoreetikoihin. (Kurki 2019, 75.)

Aalto-Heinilä (2019, 89) esittää, kuinka kovat tahtoteoreetikot näyttävät ymmärtävän lapsen ennen kaikkea olentona, joka ei vielä itse kykene vastaamaan omasta hyvinvoinnista. Asiaa voidaan tulkita niin, ettei pienellä lapsella ole oikeuksia mutta moraalisesti siinä ei ole ongelmaa, jos oikeudet kytketään analyttisesti yhteen oman tahdon toteuttamisen kanssa. Esimerkkinä voidaan kuvitella, että vanhemmat nähdään vastuuttomina, jos he antavat pienen lapsen päättää ja määrittää kaikki asiat itse, sillä päävastuu lapsen huolenpidosta katsotaan olevan vanhemmilla. Tahtoteorian kovuus tarkoittaa tässä yhteydessä siis sitä, että tämän moraalisen tilanteen voi ilmaista puhumalla lapsen hyvinvoinnin tärkeydestä ja aikuisen velvollisuudesta turvata se, ilman olettamaa lapsen vastaavasta oikeudesta.

Tahtoteorian pehmeämpi versio nojaa ajatukseen siitä, että kasvaessaan lapset kehittyvät itsestään huolehtiviksi aikuisiksi. Pehmeät tahtoteoreetikot eivät taas jyrkästi kiellä lasten

oikeuksia, vaan heidän mukaansa lapsen oikeuksia käyttää joku muu – yleensä lapsen vanhempi – siihen asti, kunnes lapsi kykenee käyttämään oikeuksiinsa kuuluvaa valinnanvapautta. (Aalto-Heinilä 2019, 89.) Lapsioikeuden professori Hakalehto (2018, 33) tuo esille näkökulman siitä, kuinka lapsen ei voi olettaa olevan täysin pätevä toimija itseään koskevissa asioissa ja esimerkiksi lainsäädännön noudattamisessa. Lapsella on oikeus saada tukea, jotta hänen valmiutensa oikeuksien ja velvollisuuksien ymmärtämiseen kehittyvät. Myös lasten oikeuksien sopimuksessa (60/1991) on maininta siitä, kuinka aikuisen velvollisuus on toimia esimerkkinä lapsille ja kohdella heitä kunnioittavasti.

Hakalehto (2018, 32) tuo esille, kuinka lapsien oikeuksien kieltäminen esimerkiksi vastasyntyneen tai vakavasti vammaisen lapsen ei ole perusteltua. Oikeuksien kiistäminen voidaan katsoa olevan ihmisarvojen kiistämistä. Lapsen perus- ja ihmisoikeussuojan kannalta on tärkeää, että lapsilla on mahdollisuus samoihin oikeuksiin kuin aikuisilla. Vain se, jolla on oikeuksia, voi vaatia oikeuksien toteuttamista.

2.2 YK:n lapsen oikeuksien sopimus lastensuojelussa

Kuinka lasten oikeudet näyttäytyvät sitten sopimusten ja lain valossa? YK:n lasten oikeuksien sopimus voidaan nähdä merkityksellisenä niin ihmisoikeuksien merkityksen vahvistamisen, kuin lapsen oikeudellisen aseman kehittymisen näkökulmasta (Hakalehto 2018, 35). YK:n lasten oikeuksien sopimus (60/1991) on alle 18-vuotiaita lapsia koskeva ihmisoikeussopimus. Se on oikeudellisesti sitova asiakirja lasten kohtelusta ja se pyrkii edistämään lasten hyvinvointia oikeudenmukaisuuden kautta. Muiden ihmisoikeussopimusten tavoin lapsen oikeuksien sopimus perustuu ajatuksiin kaikille kuuluvasta yhdenvertaisesta ihmis- ja tasa-arvosta. Lasten oikeuksien sopimuksella halutaan korostaa lapsen oikeussubjektuutta: jokainen lapsi on yksilö, jolla on ihmisoikeudet heti syntymästään lähtien. Sopimuksen lähtökohdana on, että lasten tarpeet ovat erilaisia kuin aikuisten. Etenkin pienen lasten haavoittuvuus ja riippuvuus aikuisten antamasta huolenpidosta antaa aiheen lasten erityiseen suojeluun. Sopimuksen lapsi on suojelua tarvitseva, mutta kohti itsenäistä toimijuutta kehittyvä.

Sopimus velvoittaa niin valtioita, kuntia sekä yksittäisiä henkilöitä kuten lapsen vanhempia ja muita aikuisia noudattamaan lapsen oikeuksien sopimusta. Lasten oikeuksien toteutusta valvoo YK:n lapsen oikeuksien komitea. Yleissopimus sisältää 54 artiklaa, jotka velvoittavat lapsen vanhempia tai muita huoltajia huolehtimaan lapsen kasvatukseen liittyvistä asioista, sekä toimia lapsen edun parhaaksi. Valtio on taas vastuussa tämän tehtävän tukemisessa. Ratifioimalla sopimuksen, Suomi on sitoutunut muuttamaan lakinsa ja toimintansa sopimusta vastaaviksi. (Malja, Puustinen-Korhonen, Petrelius & Eriksson 2019, 13.) Taulukossa 1. tuon esille lasten oikeuksien sopimuksessa (60/1991) määritellyt perheympäristöä ja sijaishuoltoa koskevat oikeudet:

**TAULUKKO 1. Lasten oikeuksien sopimuksessa (60/1991) määritellyt perheymppäris-
töä ja sijaishuoltoa koskevat oikeudet**

Artikla 5	Sopimus velvoittaa valtioita kunnioittamaan vanhempien, laillisten huoltajien tai muiden lapsesta oikeudellisessa vastuussa olevien henkilöiden vastuuta, oikeuksia ja velvollisuuksia tarjota lapselle asianmukaista ohjausta ja neuvoa yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien käyttämiseksi.
Artikla 9	Sopimus määrittää, ettei lasta saa erottaa vanhemmistaan heidän tahtonsa vastaisesti, ellei toimivaltaiset viranomaiset katso sen olevan lapsen edun mukaista. Kaikille asianosaisille on annettava mahdollisuus olla osallisena asian käsittelyssä ja tuoda ilmi mielipiteensä. Sopimusvaltioiden on kunnioitettava vanhemman ja vanhemmistaan erossa asuvan lapsen oikeutta ylläpitää henkilökohtaisia suhteita, jos se on lapsen edun mukaista.
Artikla 18	Sopimuksen mukaan vanhemmilla ja laillisilla huoltajille ja holhoojilla katsotaan olevan ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä. Sopimus velvoittaa kuitenkin sopimusvaltioita antamaan apua ja tukea lasten kasvatuksellisiin asioihin ja valtioiden tukea huolehtia lastensuojelulaitosten ja -palveluiden kehittämisestä.
Artikla 19	Sopimusvaltioiden on lainsäädännön, hallinnollisen, sosiaalisen ja koulutuksellisin toimin suojeltava lasta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, laiminlyönniltä tai huonolta kohtelulta sekä hyväksikäytöltä. Suojelutoimien tulee sisältää menetelmiä edellä kuvattujen lasten pahoinpitelytapauksen ehkäisemiseksi, tunnistamiseksi, raportoimiseksi, käsiteltäväksi saattamiseksi, tutkimiseksi, hoitamiseksi ja jatkoseurannaksi sekä tarvittaessa oikeuslaitoksen asiaan puuttumiseksi.
Artikla 20	Lapselle, jonka perheolot eivät toteuta lapsen etua on oikeus valtion antamaan erityiseen suojeluun ja tukeen, sijoittamalla lapsi esimerkiksi lastensuojelulaitokseen. Sopimusvaltiot ovat velvoitettuja takaamaan lapselle vaihtoehtoisen hoidon kansallisen lainsäädäntönsä mukaan. Ratkaisua tehdessä on kiinnitettävä huomiota jatkuvuuteen lapsen kasvatuksessa, sekä huomioitava lapsen etninen, uskonnollinen, sivistyksellinen ja kielellinen tausta.
Artikla 21	Sopimus velvoittaa valtioita toimimaan lapsen edun mukaisesti.
Artikla 39	Sopimus määrittää, että lapsen toipumisen ja sopeutumisen on tapahduttava ympäristössä, joka edistää lapsen ihmisarvoa, terveyttä ja itsekunnioitusta. Sopimusvaltiot ovat velvoitettuja pitämään huolta lapsen hoidon ja sijoitukseen liittyen olosuhteiden ajoittaisen tarkistamisen.

Roose ja Bie (2008, 38–44) käsittelevät artikkelissaan lapsen oikeuksien toteuttamisen haasteita länsimaisessa sosiaalityössä. Artikkelissaan he nostavat esille, kuinka lapsen oikeuksien näkökulma sosiaalityössä ei ole yksiselitteinen, sillä lapsen oikeudet voidaan ymmärtää eri asiayhteyksissä eri tavalla. Seuraukset voivat näkyä asiakkaille ja sosiaalityöntekijöille hyvin erilaisina. Artikkelissa on kohdistettu kritiikkiä muun muassa lapsen oikeuksien toteuttamiseen kansalaisuuden, perhesuhteiden ja sosiaalityön näkökulmasta. Lasten ja aikuisten osallistaminen keskusteluun lasten oikeuksien merkityksestä, sekä oikeuksien sisällöstä nähdään merkityksellisenä. Sosiaalityössä lapsella voi olla hyvin erilainen näkemys siitä, mikä on lapsen edun mukaista ja tämä voi olla hyvin erilainen verrattuna esimerkiksi vanhempien tai sosiaalityöntekijän näkemykseen asiasta.

Ensisijaisen tärkeää lapsen oikeuden toteutumiseksi sosiaalityössä on keskusteleva työote lapsen ja vanhempien kanssa. Sosiaalityöntekijän tehtävä on jakaa vastuuta lapsen asioista yhdessä vanhempien kanssa, keskustelemalla lapsen oikeuksista ja eduista. Lapsen oikeuksien tarkan määrittelyn sijaan on tärkeämpää ymmärtää, millainen tilanne lapsella on ja millaiseen apuun ja tukeen perhe voi tukeutua. On tärkeää, että interventio tapahtuu oikeaan aikaan ja oikealla intensiteetillä, jotta lapsen oikeudet toteutuvat. (Roose & Bie 2008, 38–44.) Myös Pösö (2012, 83–84) tuo artikkelissaan esille useiden tutkijoiden kritiikkiä siitä, kuinka lasten oikeuksien sopimuksen tulkinta on haastavaa käsitteiden ollessa monitulkintaisia. Hakalehdon (2018, 39) mukaan lapsen oikeuksien sopimuksessa käsitys lapsesta heijastuu aktiivisena toimijana ja omien oikeuksien haltijana. Lapsen tulee voida vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin ja oikeuksien toteutumiseen. Sopimuksen pääpaino ei ole vain lasten suojelemisessa, vaan lapsen oikeuksien suojelemisessa.

2.3 Lapsen oikeudet sijaishuollossa

Lapsioikeudesta puhuttaessa tarkoitetaan lapsen oikeuksia eri asiayhteyksissä. Lapsioikeudellinen sääntely taas määrittää, mitä oikeuksia lapselle kuuluu ja kenen tehtävä on toteuttaa kyseiset oikeudet. Lapsioikeudellinen lainsäädäntö sisältää velvoitteita niin lasten oikeuksien toteuttamiseksi, kuin rajoja lasten oikeuksien puuttumiselle. Lapsioikeus erottuu muista oikeudenaaloista tiettyjen ominaispiirteiden takia. Lapsioikeudessa tarkastelun kohteena on alle 18-vuotiaat alaikäiset lapset ja nuoret. Alaikäiset poikkeavat täysi-ikäiseen väestöön verrattuna oikeudelliselta toimintakyvyltä, sekä tuen ja tarpeen osalta, mikä tekee

oikeussubjektiryhmästä erityisen. Alaikäiset kohtaavat muuhun väestöön verrattuna sellaisia oikeudellisia ongelmia, joita aikuiset eivät kohtaa. Näitä ovat muun muassa lapsen asema huollettuna, lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen asiakkaana, oppivelvollisena ja ylipäänsä vajaavaltaisena. Alaikäisiä koskeva sääntely poikkeaa monin tavoin aikuisväestöä koskevasta normistosta, esimerkiksi lastensuojelulaki (417/2007) ja perustuslaki (731/1999) liittyvät lapsen ja heidän erityiseen asemaansa lainsäädännössä. Lainsäädäntöä tulkittaessa tulee huomioida lasten erityiset oikeudet, jotka perustuvat muun muassa lapsen oikeuksien sopimukseen (60/1991). Lapsioikeudelle on tyypillistä huomioida myös lapsen huoltajien oikeudet ja vastuut. Huoltajien oikeuteen ja velvollisuuteen liittyviä kysymyksiä esimerkiksi lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin, sekä perhe-elämän suojaan joudutaan usein pohtimaan lapsioikeudellisissa kysymyksissä. (Hakalehto 2018, 11–13.)

Lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa toimenpiteiden ja ratkaisujen kohteena ovat lapsi, hänen vanhempansa ja muiden perheenjäsenten perus- ja ihmisoikeudet. Lähtökohteisesti kaikki perus- ja ihmisoikeudet kuuluvat myös lapselle, ja sosiaalityön toteuttamisen näkökulmasta niiden noudattamista pidetään työskentelyn lähtökohtana ja oikeutuksena. Perus- ja ihmisoikeuksien tunteminen, kunnioittaminen, huomioiminen ja toteuttaminen kaikessa lastensuojelun työskentelyssä tulee toteutua riippumatta siitä, onko lapsi lastensuojelun avohuollon, sijaishuollon vai jälkihuollon asiakkaana. (Araneva 2018, 19.)

Edellä esitellyn YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen lisäksi lapsen oikeusturvaa lisää perustuslaissa (731/1999) turvatut oikeudet. Perustuslaki (731/1999) osoittaa yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyjä arvoja ja Suomessa useimmat ihmisoikeusvelvoitteet on sisällytetty tähän lakiin. Erityisesti lapseen liittyviä säännöksiä on ovat perustuslain 6§:n 3 momentissa säädetty lapsen oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti ja velvollisuus kohdella lapsia tasa-arvoisesti huomioiden lapsen yksilöllisyys. Lastensuojeluasiakkaiden oikeusturvaa määritetään taas Euroopan ihmisoikeussopimuksessa (63/1999), joka asettaa vaatimuksia lastensuojelun oikeussuojajärjestelmälle.

Yleissopimus lapsen oikeuksista (60/1991) ja perustuslain (731/1991) lisäksi oman tutkimuksen kannalta keskeinen lapsen oikeuksien määrittäjä on voimassa oleva lastensuojelulaki (417/2007). Perus- ja ihmisoikeuksien merkitys ja käytäntöönpano korostuvat erityisesti sijaishuollossa olevien lasten kohdalla. Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle pysy-

västi merkitsee, että julkinen valta on joutunut puuttumaan lapsen ja hänen perheenjäseniensä perus- ja ihmisoikeuksiin. On tärkeää, että niin lastensuojeluviranomainen, kuin julkisen hallintotehtävän hoidettavaksi saanut palvelutuottaja (esimerkiksi lastensuojelulaitos tai perhehoidon palveluiden tuottaja) on tietoinen lapsen perus- ja ihmisoikeuksista. Eri toimijoiden tulee huolehtia omalta osaltaan niiden kunnioittamisesta ja toteutumisen turvaamisesta lapsen sijaishuollon aikana. (Araneva 2018, 22.) On huomioitavaa, että kaikkia lasten oikeuksien sopimuksen turvaamia oikeuksia ei ole lueteltu Suomen lastensuojelulaissa (417/2007) ja on työntekijän velvollisuus huolehtia siitä, että ne toteutuvat kaikessa sosiaalityössä (Hakalehto & Toivanen 2016, 36). Taulukossa 2. on esitelty keskeisimmät lapsen oikeudet lastensuojelussa, joiden toteuttajana lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on keskeinen rooli.

TAULUKKO 2. Lapsen oikeudet lastensuojelun sijaishuollossa

Lapsen mielipiteen selvittäminen ja huomioon ottaminen	Lastensuojelulaki 5§	Lapselle on turvattava mahdollisuus esittää mielipiteensä häntä koskevassa lastensuojeluasiassa. Sekä päätöksenteossa että sijaishuollon toteuttamisessa täytyy kiinnittää erityistä huomioita lapsen mielipiteisiin ja toivomuksiin.
Lapsen oikeus saada tietoa omasta tilanteesta	Lastensuojelulaki 53 §	Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävänä on huolehtia, että lapsi saa tietoa omasta tilanteestaan, huomioiden lapsen ikä ja kehitystaso. Lapselle ei anneta tietoja, jotka voisivat järkyttää häntä tai ovat muutoin hänelle vahingollisia.
Lapsen oikeus tavata sosiaalityöntekijäänsä	Lastensuojelulaki 53 §	Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän täytyy huolehtia, että voi tavata sosiaalityöntekijäänsä kahden kesken. Näin lapsi voi keskustella itseään ja sijaishuoltoaan koskevista asioista luottamuksellisesti.
Lapsen oikeus tavata läheisiään	Lastensuojelulaki 54§	Sijaishuollossa olevalla lapsella on oikeus hänelle tärkeisiin, turvallisiin ja läheisiin ihmissuhteisiin. Lapsella on oikeus tavata vanhempiaan, sisaruksiaan ja muita hänelle läheisiä ihmisiä. Yhteydenpito voi olla esimerkiksi vierailuja ja puhelinsoittoja. Lapselle täytyy kertoa, miten hän voi pitää yhteyttä läheisiinsä sijaishuollon aikana.

Taulukosta 2. käy ilmi, kuinka lastensuojelulaki (413/2007) korostaa lapsen toimijuutta ja osallisuutta lasta koskevissa asioissa. Lastensuojelussa osallisuus nähdään merkittävänä, sillä se viestii lapsen ja nuoren omasta kokemuksesta tulla kuulluksi (Aer, 2013, 168). Lasten ja nuorten osallisuuden toteutumiseen liittyvä keskustelu on vahvistunut Suomessa viimeisten vuosikymmenten aikana. Osallisuutta ja osallistumista on lainsäädännön lisäksi turvattu uudistamalla rakenteita, lisäämällä tietoutta lapsen osallisuudesta sekä keskittämällä tarvittavia resursseja osallisuuden toteuttamiseen. Arvioitaessa lapsen edun ja oikeuksien toteutumista lastensuojelussa, nousee esille arvio siitä, kuinka lapsen osallisuus on toteutunut. (Heinonen 2016, 252.) Myös erilaisissa lastensuojelua koskevissa ohjeissa ja suosituksissa painotetaan lapsen asiantuntijuuden roolia oman elämänsä suhteen, ja lastensuojelulainsäädäntö ja sen esityöt korostavat lasten kuuntelemisen ja kohtaamisen tärkeyttä (Hakalehto 2018, 395).

Lastensuojelua koskevassa lainsäädännössä lasten ja nuorten oikeudet ovat historiallisesti olleet enemmän suojaavia, kuin osallistumisoikeutta antavia. Lasten oikeuksien huomioiminen lastensuojelussa tarjoaa kuitenkin mahdollisuuden tarkastella lasten etua uudella lähestymistavalla. Lasten osallistuminen heidän päätöksentekoonsa omasta elämästä, ja heidän osallistumisensa palveluiden suunnitteluun ja edistämiseen tarjoaa mahdollisuuden kulttuurin muutokselle. Lapset voidaan tunnustaa huolenaiheiden sijaan palveluiden käyttäjinä ja asiakkaina. (Boylan ja Leback 2000, 444–447.)

Lastensuojelun ja lasten osallisuuden välillä vallitsee kuitenkin jännitteitä. Lastensuojelun sijaishuollossa olevien lasten näkökulman esiintuominen ja vastaanottaminen voidaan katsoa olevan vaativaa, koska heille ei anneta tilaa välittää näkökulmaansa tai näkökulmaa saatetaan tulkita väärin tai jopa vähätellä (Pösö 2012, 87). Lastensuojelun asiakkaana lapsi nähdään haavoittuvaisena ja suojelua tarvitsevana. Sen johdosta lapsen osallisuus lastensuojelupalveluissa kärsii, eikä lasta kuulla esimerkiksi palveluprosessiin liittyen. Kansainvälinen tutkimus osoittaa, että jos lastensuojelussa olevalle lapselle ei anneta mahdollisuutta tulla kuulluksi ja vaikuttaa omaan hoitopolkuun, ei tarjotut palvelut ole vaikuttavia. Jos lapsen näkemystä kuullaan ja huomioidaan palvelutarpeen arvioinnissa, on sillä positiivisia vaikutuksia. Lapsi tulisi nähdä ensisijaisesti asiakkaana ja luoda kumppanuussuhde, missä lapsi pääsee osallistumaan lapselle kuuluvien oikeuksien mukaisesti. (Heimer 2017, 216–232.)

Berrick, Dickens, Pösö ja Skivenes (2015, 128–139) ovat vertailevassa tutkimuksessa tarkastelleet Englannin, Suomen, Norjan ja Yhdysvaltojen lastensuojelutyöntekijöiden käytäntöjä ottaa lapset mukaan päätöksentekoon. Tutkimuksessa tarkastellaan lasten osallistumista YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa määriteltyjen peruseriaatteiden mukaisesti niin, että lapsilla olisi mahdollisuus esittää näkökulmansa ja kiinnostuksen kohteensa ja heille tulisi tarjota heidän olosuhteisiinsa liittyvää tietoa. Tutkimusaineisto koostuu 772 sosiaalityöntekijän vastauksiin osallistumisesta kolmen eri ulottuvuuden kautta, jotka olivat lapselle annetut tiedot, lapselta kerätyt tiedot ja lapsen näkökulman huomioiminen. Tutkimustulokset osoittavat, että lastensuojelun työntekijät pitävät lasten osallistumista tärkeässä osassa työskentelyä, mutta sen toteuttamisessa on suuria eroja. Neljän tutkitun maan henkilökunta puhui todennäköisemmin vanhemman lapsen kanssa, tarjosi tietoa, keräsi tietoa ja sisällytti heidät asiaankuuluvaan päätöksentekoon. Vastaavasti tutkimuksen tu-

lokset korostavat laajaa harkintavaltaa, jossa monet lastensuojeluhenkilöstöt työskentelevät. Riippuen siitä, miten he näkevät osallistumisen tarkoituksen ja sen erilaiset ulottuvuudet, suojan ja kypsyiden välisen tasapainon ja paikallisen tulkinnan määräykset, voivat johtaa laajasti erilaisiin käytäntöihin lasten kanssa.

Sosiaali- ja terveysministeriön (2019) julkaisema lastensuojelun laatusuositus ohjaa lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelutyötä, ohjeistuksessa korostuvat lapsen osallisuuteen, kuulemiseen ja oikeusturvaan liittyvät asiat. Laatusuosituksessa ohjeistetaan antamaan lapselle tietoa ymmärrettävässä muodossa niin, että lapsen omat näkemykset kuullaan ja otetaan huomioon lapsen edun mukaisesti. Lapsen kanssa työskentelyssä tulee huomioida lapsen halu ja mahdollisuus vaikuttaa yhteistyön luonteeseen, kuten aikaan, paikkaan ja tapaan käsitellä asioita. Lisäksi niin lapsen, kuin vanhemman näkökulmasta on olennaista tietää, kuka on lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ja kuinka hänet tavoittaa. Laatusuosituksessa nostetaan myös esille sosiaalityöntekijän riittävä aika kohdata asiakas. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 9, 18.) Nämä asiat nousivat esille myös Suojele unelmia, vaali toivoa lapsiasianvaltuutetun raportista (Vario, Barkman, Kiili, Nikkanen, Oranen & Tervo 2012), jossa suomalaiset lastensuojelun sijaishuollossa olevat lapset ja nuoret kuvasivat suosituksia lastensuojelun ja sijaishuollon laadun kehittämiseksi.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on julkaissut vuonna 2017 Sijaishuollon ohjauksen ja valvonnan malli, kohti lapsikeskeistä ja lapsenoikeusperustaista toimintatapaa –raportin. Raportin taustalla on tarve kehittää lapsi- ja perhepalveluiden kokonaisuutta ja siinä nostetaan esille ehdotuksia, kuinka lasten ja nuorten oikeusturvaa sekä heidän tietouttaan omista oikeuksistaan voidaan vahvistaa. Raportin mukaan lapsilla ja nuorilla on epätietoisuutta omista oikeuksistaan sijaishuollossa ja perustelut toimintavoille ovat puutteellisia. Se, miten hyvin sijoitettu lapsi tietää oikeutensa, yhdistyy raportin mukaan siihen kuinka luottamuksellinen ja läheinen suhde lapsen ja lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän välillä on. Sijaishuoltoa arvioidessa kuuleminen painottuu myös sijaishuollon toimijoihin ja ammattilaisiin, eikä sijaishuollossa asuvaan lapseen. Raportissa esitellään kolme eri toimintamallia, joiden kautta sijaishuoltoon sijoitettujen lasten ja nuorten oikeusturvaa voidaan varmistaa. Valvontaa tulisi tehdä lapsikohtaisesti arvioimalla lapsen hyvinvointia ja palvelukokemuksia seuraamalla niitä säännöllisesti, lasta tulisi kuulla ja osallistaa niin yksilö-,

ryhmä- ja yhteiskuntatasolla ja toimimalla valtakunnallisesti yhdenmukaisesti. Toimintamallia ohjaavat lapsilähtöisyyden ja oikeudenmukaisuuden periaatteet. (Hoikkala, Kojo, Tervo & Aaltonen 2017.)

Ajankohtaista tietoa lasten ja nuorten oikeuksien toteutumiseen lastensuojelussa antaa Valviran toteuttama kysely, jossa selvitettiin lasten oikeuksien toteutumista sijaishuollossa. Kysely toteutettiin maaliskuussa 2019 ja siihen vastasi 381 sijaishuoltoyksikköä (yksityisiä ja julkisia). Suurin osa 67 % vastanneista yksiköistä on keskikokoisia yksiköitä, eli heillä on 5–7 asiakaspaikkaa. Aika, jonka lapset ovat olleet yksiköissä vaihteli suuresti aina 3 kuukaudesta yli kahteen vuoteen. Kyselyssä kartoitettiin laajasti lapsen oikeuksien toteutumista, muun muassa valvonnan, sääntöjen ja rajoitusten ja sosiaalityöntekijän kanssa tehtävän yhteistyön osalta. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2019.)

Valviran toteuttamassa kyselyssä selvisi, kuinka sijaishuoltoyksikköjen valvonnassa on puutteita. Kunnat eivät toteuta riittävästi sijaishuollon valvontavelvollisuuttaan. Yksiköistä 47 % ilmoitti, ettei sijaintikunta ole käynyt valvontakäynnillä yhtään kertaa viimeisen vuoden aikana. Myös lapsia sijoittaneiden kuntien valvontakäynneissä on puutteita. Kyselyssä selvitettiin yhteistyötä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa. Vastausten mukaan 84 % sosiaalityöntekijöistä eivät tapaa lasta kuukausittain. Vastauksissa nousee esille, kuinka sosiaalityöntekijöiden kiireinen aikataulu, työntekijöiden vaihtuvuus ja jopa lapsen vastuusosiaalityöntekijän puutos aiheuttaa merkittäviä haasteita yhteistyölle. Sosiaalityöntekijöissä oli myös paljon vaihtuvuutta, eikä lapsilla ollut aina tietoa omasta työntekijästä. Myös sijaishuoltopaikat saattoivat olla epätietoisuudessa siitä, kuka lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on. Vastauksissa nousi myös esille, ettei sosiaalityöntekijä tunne lasta tai hänen asioitaan riittävän hyvin ja monet sosiaalityöntekijät ovat lapsille vieraita ja tuntemattomia ihmisiä. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2019.) Valvira laati yhteistyössä aluehallintovirastojen kanssa tämän sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisen valvontaohjelman vuosille 2020–2023. Valvontaohjelman yhtenä pääteemana on parantaa lapsen ja nuorten oikeuksia sijaishuollossa (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2020, 16.)

YK:n kansainvälinen lapsen oikeuksien komitea (2011) on antanut Suomelle huomautuksia sijaishuollossa asuvien lasten oikeusturvan toteutumisesta. Huomautuksen mukaan huos-

taanotetuilla lapsille ei ole riittävästi tietoa oikeuksistaan tai valitusmenettelyistä sijais-
huollossa. Valtioneuvosto (2021) on julkaissut Kansallisen lapsistrategiaan liittyvä komite-
anmietinnön, jonka tavoitteena on parantaa lapsen oikeuksia Suomessa. Erityisen haavoit-
tuvassa asemassa olevien lasten oikeusturvaa pyritään turvaamaan muun muassa paranta-
malla moniammatillisen yhteistyön toimintatapoja sekä yhteistyön rakenteita.

3 SOSIAALITYÖNTEKIJÄN VASTUU JA VAIHTUVUUS

Tässä aluvussa käsittelen, millainen rooli lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on lapsen oikeuksien turvaajana ja toteuttajana. Lapsen mielipiteen selvittäminen ja huomiointi, lapsen oikeus saada tietoa omasta tilanteesta, sekä lapsen oikeus tavata läheisiään ja sosiaalityöntekijäänsä ovat oikeuksia, missä korostuvat myös lapsen ja sosiaalityöntekijän välinen vuorovaikutus ja luottamuksellinen suhde. Kuinka suhde pääsee kehittymään ja onko lapsen oikeudet turvattu, jos sosiaalityöntekijät vaihtuvat? Luvussa tuon esille myös sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden merkitystä suhteessa lasten hyvinvointiin ja lapsen oikeuksiin aiemmin tehtyjen tutkimusten valossa.

3.1 Sosiaalityöntekijän rooli lapsen oikeuksien turvaajana

Lastensuojelulaki (417/2007) velvoittaa järjestämään sijaishuollon viivytyksettä, kun se on lapsen edun mukaisesti perusteltua. Kunnallisen sosiaalitoimen vastuulla olevan lastensuojelun tarkoituksena huolehtia lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen turvaamisesta, lapsen ikäkauden mukaisen turvallisen ja vakiintuneen kasvuympäristön tarjoamisesta sekä lapsen erityisestä suojelusta.

Lastensuojeluun sijoitetulla lapsella on oma nimetty vastuusosiaalityöntekijä, kenellä on ensisijainen vastuu lapsen asioiden hoidosta. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on varmistaa, että lastensuojelun asiakkaana oleva lapsi saa ne palvelut ja tuet, mitkä lapselle kuuluvat. Sosiaalityöntekijän on myös avustettava sijoitettua lasta puhevallan käytössä, tarvittaessa ohjattava lasta oikeusavun piiriin sekä haettava lapselle edunvalvoja, jos se on tarpeellista. (Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 2020; Helavirta 2018, 188.) Lastensuojelulaissa (417/2007) korostuu lapsen vastuusosiaalityöntekijän velvollisuudet ja rooli koko lapsen asiakkuuden ajan. Viranomaistoimijana sosiaalityöntekijä on merkittävässä vastuussa toteuttamassa sijoitetun lapsen etua, oikeuksia ja hyvinvoinnin turvaamista. Sosiaalityöntekijällä on myös vastuu valvoa sijaishuoltoajan käytäntöjä. (Laakso 2019, 75.) Vaikka lapsen huostaanotto ja sijaishuoltoon sijoittaminen puuttuu voimakkaasti lapsen ja perheen perus- ja ihmisoikeuksiin, on sen tavoite edistää lapsen etua ja oikeuksia (Pösö 2018, 12).

Hakalehdon (2018, 384) mukaan lastensuojelussa vallitsee jännite toisaalta avun ja tuen, ja toisaalta kontrollin ja pakkokeinojen välillä. Juhila (2006) kuvaa kontrollin ja tuen dilemmaa yhdeksi sosiaalityön perusristiriidaksi (Juhila 2006, 216). Tämä asettaa toiminnalle korostuneet oikeusturvavaatimukset. Koska lastensuojelussa voidaan puuttua voimakkaasti lapsen ja hänen huoltajansa oikeusasemaan, oikeusturvasta huolehtimisen merkitys korostuu. Lastensuojeluun liittyvissä päätöksissä joudutaan usein punnitsemaan keskenään nopean puuttumisen tarvetta ja huolellista säännösten noudattamista. Päätöksenteon liikkumavaraa rajoittavat lastensuojelua koskevat säännökset ja periaatteet, hallinnon oikeusperiaatteet sekä perus- ja ihmisoikeusnäkökohdat. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän on myös huolehdittava, että lapsen sekä hänen vanhempansa perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat kaikessa lastensuojelutyössä asianmukaisella tavalla. (Hakalehto 2018, 384, 390.) Julkisen huoltajan tehtävän kautta lapsen asioista vastaaminen ei näyttäydy yksinomaan lapsen oikeuksien turvaamisena, vaan myös lapsen ja vanhempien huoltajien oikeuksien tunnistaminen on tärkeä osa työtä (Helavirta 2018, 192).

Sosiaalityön yksi keskeisimmistä muutosprosessia edistävästä tekijöistä katsotaan olevan asiakkaan ja työntekijän välisellä suhteella ja toimivuudella. Niin asiakkaat, kuin työntekijät korostavat vastavuoroisen ja luottamuksellisen suhteen tärkeyttä. Vuorovaikutus voi edistää yhteisen ymmärryksen syntyä, keskinäisiin odotuksiin vastaamista ja luottamuksen rakentumista. (Jokinen 2016, 143–144.) Juhila (2006) kuvaa sosiaalityöntekijän ja asiakkaan kohtaamisen olevan sosiaalityön ydintä (Juhila 2006, 202). Jotta lapsen oikeudet ja lapsen etu voivat toteutua, on sosiaalityöntekijän velvollisuus perehtyä sijoitetun lapsen tilanteeseen niin hyvin, että hän voi arvioida mitkä asiat tukevat tai uhkaavat lasta. Sosiaalityöntekijällä tulee olla tieto lapsen yksilöllisistä tarpeista ja lapsen tilanteesta, jotta hän kykenee arvottamaan tuen ja uhan välisiä suhteita ajassa muuttuvina. Sosiaalityöntekijältä vaaditaan kykyä ottaa huomioon sijoitetun lapsen vaihtelevat ja muuttuvat tarpeet, ja ohjata lasta yhdessä muiden toimijoiden kanssa kohti terveydellisiä ja kulttuurisia resursseja. (Eronen 2013, 82.)

Erosen (2013, 74–76) tutkimus osoittaa, kuinka sosiaalityöntekijän pysyvyys ja henkilökohtaisen suhteen luominen sijoitettuun lapseen ovat merkittävässä roolissa. Kun sosiaalityöntekijä on perehtynyt lapsen tilanteeseen ja luottamuksellinen suhde on päässyt kehittymään, on huolen määrä lapsen tilanteesta vähentynyt verrattuna siihen, että lapsen asioihin perehtyminen on ollut vähäisempää tai pinnallista. Sosiaalityöntekijältä vaaditaan aikaa

niin lapsen tapaamiseen, kuin dokumentteihin tutustumiseen ja keskusteluun työyhteisössä. Myös lapsiasiainvaltuutetun raportista selviää, kuinka sosiaalityöntekijät ovat avainroolissa kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten elämässä. Nuorten kokemus oli, että jos tapaamiset eivät ole oman sosiaalityöntekijän kanssa säännöllisiä, on henkilökohtaisen suhteen luominen ja luottamuksen saavuttaminen haastavaa. (Vario ym. 2012, 33.)

Törrönen & Munn-Giddins (2018, 149) puhuvat omassa tutkimusartikkelissaan myönteisestä emotionaalisesta kiintymisestä. Tällaisessa tilanteessa nuori tuntee itsensä kohdatuksi, kunnioitetuksi ja arvostetuksi vastavuoroisuuden kautta. Myönteinen emotionaalinen kiintyminen jättää positiivisen muistijäljen, joka luo pohjaa uusille sosiaalisille siteille ja kiintymiselle toisiin ihmisiin. Ihmissuhteissa nuoret kokevat tärkeänä, että heidät tunnustetaan, tunnustetaan ja hyväksytään omana itseään ja he tuntevat kuuluvansa osaksi yhteisöä. Myös mahdollisuus toimia ja vaikuttaa yhteiskunnassa on merkittävää. Nuoret eivät halua tulla vain autetuiksi ja tuetuiksi, vaan kokea olevansa tärkeitä ja saavansa vastavuoroisen suhteen. Pysyvien, vastavuoroisten ja luottamuksellisten ihmissuhteiden merkitys korostuu erityisesti sijoitettujen lasten kanssa, sillä heillä on taustallaan usein katkonaisia ja rikkonaisia ihmissuhteita menneisyydessään (Curry 2019, 382).

3.2 Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuutta selittävät tekijät

Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuutta selittäviä tekijöitä ovat rakenteelliset tekijät sekä henkilövaihdokset. Rakenteista johtuvia työntekijävaihdoksia selittävät lastensuojelutyön jaot eri osa-alueisiin. Lastensuojelutarpeen selvitys, lastensuojelun avohuolto ja lastensuojelun sijaishuolto ovat usein jaettu erillisiksi, mikä tarkoittaa työntekijän vaihtumista siirtyessä prosessista toiseen. Henkilövaihdoksen syinä voidaan nähdä työn kuorittavuus, jonka katsotaan johtuvan muun muassa suuresta työmäärästä, ammatillisen osaamisen heikkoudesta sekä puutteellisesta perehdytyksestä. Tämän lisäksi työntekijävaihdoksia voivat selittää äitiyslomat ja vanhempainvapaat. (Alhanen 2014, 50–52.) Yhtenä näkökulmana sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuteen nähdään myös palveluiden kehittäminen ja toimintaympäristön muutokset, joiden seurauksena osaava henkilökunta siirtyy projektiluontoihin työtehtäviin, jolloin lastensuojelun perustyön voimavarat heikentyvät (Bardy & Heino 2013, 35).

Matela (2011) esittää tutkimuksessaan niitä tekijöitä, mitkä vaikuttavat lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työssä pysymiseen ja lähtemiseen. Työssä keskeisin viihtymistä vahvistava tekijä oli suhde työtovereihin sekä lähiesimiestyöskentely. Tyytymättömyyttä sen sijaan aiheuttivat palkkaus ja työorganisaation johtaminen. Keskeisenä johtopäätöksenä tutkimuksesta voidaan todeta, että mitä vahvemmin työntekijä kokee olevansa sopivalla alalla, sitä tyytyväisempi työntekijä on johtamiseen, palkkaan, työoloihin ja muihin työntekijöihin, sitä epätodennäköisemmin työntekijä vaihtaa työpaikkaa. Tutkimuksessa merkittävänä työssä pysymiseen ja lähtemiseen vaikuttavana tekijänä nousi organisaatiomuutokset. Organisaation merkitys on korostunut myös ruotsalaisessa tutkimuksessa, jossa organisaation inhimillisten voimavarojen suuntautumisella, kuten sosiaalityöntekijöiden arvostuksella, palautteen antamisella ja henkilöstön palkitsemisella nähtiin olevan yhteys työntekijöiden vaihtuvuuteen (Tham 2006).

Yhteiskunnallisesti merkittävä näkökulma lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työssä jaksamiseen on suuret asiakasmäärät. Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen lastensuojelutilasto (2019) osoittaa, kuinka lastensuojeluilmoitukset ja kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrät ovat nousseet viimeisen kymmenen vuoden aikana. Valtakunnallinen lastensuojelun henkilöstöselvityksen (2014) mukaan yhdellä lastensuojelun sosiaalityöntekijällä voi olla yli asiakasta. Suuret asiakasmäärät heikentävät työn suunnitelmallisuutta, yhteistyön tekemistä eri toimijoiden kanssa, eikä aikaa jää asiakkaiden kohtaamiseen. Sosiaalityöntekijät hoitavat myös haastavia asiakastilanteita yksin ilman työparin tukea. Suuret asiakasmäärät koetaan henkisesti kuormittavana, jotka johtavat uupumiseen ja työpaikalta poistumiseen tai jopa alan vaihtamiseen. (Alhanen 2014, 41–45.)

Viime vuosien aikana lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden haastava työtilanne on ollut esillä myös yhteiskunnallisessa keskustelussa. Eri raporteissa ja selvityksissä on esitetty huolta lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden suurista asiakasmääristä, haastavista asiakastilanteista sekä työssä jaksamiseen liittyvistä kysymyksissä. Esille nousevat myös lapsen oikeusturvaan liittyvät kysymykset, sekä työn tekeminen eettisesti kestäväällä tavalla. Muun muassa Eduskunnan oikeusasiamiehen raportti (2018), Lastensuojelun keskusliiton tutkimus (Wilén 2018), edellä esille tullut Valviran kysely (2019) sekä Kananojan (2018) toteuttama selvitys nostavat esille näitä asioita.

Tärkeä näkökulma työntekijöiden vaihtuvuuden tarkastelussa onkin pohtia tilannetta laajemmassa kontekstissa yhteiskunnan asettamien raamien kautta. Pirjatanniemi (2017, 90) nostaa artikkelissaan esille, kuinka tärkeä on huomioida myös instituutionaalinen ja rakenteellinen väkivalta puhuttaessa lapsen oikeuksien toteutumista. Valtion kyvyttömyys vastata sopimusvelvoitteiden täytäntöönpanossa voi johtaa siihen, että viranomaiset aiheuttavat lapselle välillisesti tai välittömästi vahinkoa. Lapsen oikeuksien komitea on tarkentanut rakenteellisen väkivallan käsitettä toteamalla, että esimerkiksi puutteet lainsäädännössä, lakien ja muiden ohjeiden puutteellinen täytäntöönpano sekä riittämättömät materiaaliset, tekniset ja inhimilliset resurssit katsotaan laiminlyönniksi lasta kohtaan. Hoikkala ja Kuokkanen (2017, 23) kuvaavat rakenteellista väkivaltaa yhteiskunnassa tapahtuvaksi toiminnaksi tai toimimattomuudeksi, minkä seurauksena lapsen hyvinvointi ja terveys kärsii. Rakenteellisessa väkivallassa hierarkkinen järjestelmä ei huomioi lapsen oikeutta kasvuun, suojeluun ja turvallisuuteen.

3.3 Sosiaalityöntekijän vaihtuvuus sijoitetun lapsen näkökulmasta

Mitä sosiaalityöntekijän vaihtuvuus sitten merkitsee sijoitetulle lapselle ja nuorelle? Seuraavaksi tuon esille tutkimuksia, jotka ovat oman tutkimusasetelmani kautta merkittäviä. Tutkimuksissa sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden näkökulmaa on tarkasteltu lasten hyvinvoinnin ja oikeuksien näkökulmasta. Merkittävää on, että kotimaisissa ja kansainvälisissä tutkimuksissa nousee esille samanlaisia kokemuksia ja merkityksiä, joita sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus on aiheuttanut.

Strolin-Goltzman, Kollar, and Trinkle (2010) ovat tutkineet sosiaalityöntekijän vaihtuvuuden vaikutuksia sijoitettujen lasten ja nuorten näkökulmasta. Oxfordin yliopistossa toteutetussa tutkimuksessa haastateltiin yhteensä 25 lastensuojelun asiakasta, kahdessa eri ryhmässä. Tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuudesta ja vaikutuksesta nuorten elämään, nuorten kokemuksia uusien sosiaalityöntekijöiden kohtaamisesta sekä nuorten ehdotuksia sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden vähentämiseksi. Tutkimuksessa nuoret kuvasivat sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden aiheuttavan vakauden ja pysyvyyden tunteen heikentymistä. Myös luottamus pysyviin ja terveisiin ihmissuhteisiin väheni. Tutkijat tuovat esille, kuinka nuorilla on usein katkonaisia ja rikkiäisiä ihmissuh-

teita taustallaan, jolloin pysyvien ihmissuhteiden merkitys korostuu entisestään. Merkittävänä näkökulmana nuoret nostivat esille työntekijävaihdoksen positiivisen puolen. Nuoret näkivät työntekijän vaihtumisen uutena mahdollisuutena, joka mahdollistaisi lisääntyneen yhteydenpidon tai avoimemman ja sitoutuneemman työntekijän.

Alhanen (2014) on tutkinut suomalaista lastensuojelujärjestelmää lastensuojelutoimenpiteiden ja vallankäytön näkökulmasta. Tutkimusaineisto koostuu keskusteluista, jotka edustivat kolmea kokemusnäkökulmaa: lastensuojelun työnhjaajia, asiakkaana olleita nuoria sekä vanhempia. Tutkimustulosten mukaan työntekijöiden vaihtuvuus voidaan nähdä yhtenä merkittävänä lastensuojelujärjestelmän uhkatekijänä. Tutkimuksessa nousee esille, kuinka asiakkaat ja erityisesti asiakasnuoret pitävät rakenteellista järjestelyä haitallisena, kun työntekijöiden vaihtumisen myötä asiakas joutuu kertomaan tilanteensa aina uudelleen. Tällä on taas vaikutusta asiakkaan ja työntekijän välisen luottamuksen syntyemisessä.

Tutkimuksessa nousee esille, kuinka kaikki työntekijä- ja henkilövaihdokset lisäävät tietokatkoksia niin lastensuojelun työntekijöiden välillä, suhteissa yhteistyökumppaneihin ja suhteissa asiakkaisiin. Nuorten käymissä keskusteluissa nousi esille myös mielenkiintoinen havainto siitä, kuinka sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus johtaa vastakkainasetteluun erityisesti sosiaalityöntekijöiden ja asiakkaiden välisessä suhteessa. Vastakkainasettelussa asiakkaat alkavat kohdella työntekijöitä epäinhimillisesti. Alhanen (2014) tuo esille myös tärkeän näkökulman siitä, kuinka lastensuojelun kohtuuton asiakasmäärä yksittäistä työntekijää kohti johtaa siihen, ettei työntekijällä ole aikaa ja resursseja paneutua asiakkaiden asioihin riittävällä tarkkuudella. Suuri asiakasmäärä aiheuttaa kiireen, jonka vuoksi työntekijät eivät pysty paneutumaan kunnolla asiakasprosessiin etenemiseen, eikä apua kyetä tarjoamaan oikealla tavalla oikeaan aikaan.

Englannissa lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus on suuri ja tilanteen katsotaan olevan merkittävä ongelma etenkin pitkäaikaisesti sijoitetuille lapsille. Lisäksi yhteiskunnassa vallitsevat viranomaisten organisaatorakenteet ovat suunniteltu niin, että lapsilla on useita eri sosiaalityöntekijöitä ei palvelujärjestelmän vaiheissa. Diaz, Pert & Thomas (2018) käsittelevät tutkimusartikkelissaan lapsen osallisuuden näkökulmia lastensuojelussa. Englannissa tehdyssä laajassa tutkimuksessa käsitellään lapsen osallisuuden ja elämänhallintaan liittyviä aiheita, sekä sosiaalityöntekijöihin ja virkamiehiin liittyviä suhteita. Lasten näkökulman saamiseksi tutkimusta varten haastateltiin yhteensä kymmentä lasta,

keillä oli vähintään vuoden kestänyt sijoitus kodin ulkopuolelle. Lapset olivat iältään 11–17-vuotiaita. Tutkimusartikkelissa kuvataan, kuinka tutkimukseen osallistuneiden lasten sosiaalityöntekijät olivat vaihtuneet useasti, jopa kymmeniä kertoja. Osa lapsista ei muistanut kuinka monta sosiaalityöntekijää heillä oli ollut vaihtuvuuden ollessa suuri. Lapset kokivat, että sosiaalityöntekijän suuri vaihtuvuus vaikutti luottamuksellisen suhteen kehittämiseen merkittävästi heikentäen sitä. Tämän lisäksi sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus vaikutti myös sosiaalityöntekijän perustehtävien laiminlyönteihin. Lasten kokemuksen mukaan positiivinen suhde sosiaalityöntekijään rakentuu lapsen kuuntelemisesta ja sosiaalityöntekijän osoittamasta luottamuksesta ja sovittujen asioiden kiinnipitämisestä.

Laakson (2019) toteuttama tutkimus on toteutettu Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksella osana hallituksen LAPE (lapsi- ja perhepalveluiden) -muutosohjelmaa. Tutkimuksessa tarkastellaan huostaanotettujen lasten hyvinvointiin ja sijaishuoltoon liittyviä kokemuksia. Tutkimusaineisto on kerätty sijaishuoltoon sijoitettujen lasten yksilöhaastattelujen ja ryhmäkeskusteluiden kautta. Tutkimuksen mukaan lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on viranomaisena suuressa vastuussa huostaanotetun lapsen oikeuksien, edun ja hyvinvoinnin toteutumisen varmistajana, sekä sijaishuoltopaikan käytänteiden valvojana. Tutkimus osoittaa, kuinka sosiaalityöntekijän rooli suhteessa sijoitettuun lapseen näyttäytyi kuitenkin etäisenä. Tutkimusaineiston perusteella sosiaalityöntekijä tapaa lasta tyypillisesti asiakassuunnitelmanneuvottelussa, jossa on paikalla myös muita henkilöitä ja toimijoita. Haastatteluun osallistuneista lapsista vain harva oli muistanut tavanneensa sosiaalityöntekijäänsä kahden kesken ilman ulkopuolisten läsnäoloa. Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden ja etäisen roolin myötä Laakso pohtii tutkimuksessaan lasten oikeusturvaan liittyviä kysymyksiä. Keneen huostassa oleva lapsi voi olla yhteydessä, jos hän kokee epäoikeudenmukaisesta kohtelua tai haluaa keskustella sijaishuoltopaikan käytänteistä?

Tutkimuksesta nousee myös esille, kuinka sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus on lapsille tuttua. Lapsi ei myöskään saattanut tietää, kuka hänen sosiaalityöntekijänsä on tai väliaikaisesti nimettyä sosiaalityöntekijää ei ollut. Laakso (2019) nostaa esille havaintonsa siitä, ettei lapset tunnista oman sosiaalityöntekijänsä merkitystä edun, oikeuksien ja hyvinvoinnin näkökulmasta. Näkökulma on tärkeä, sillä luottamuksellisen suhteen merkitys korostuu, jos lasta esimerkiksi kohdellaan epäoikeudenmukaisesti tai sijaishuoltopaikan käytän-

nöt mietityttävät lasta. Tutkimuksen mukaan lapset eivät kääntyneet aktiivisesti sosiaalityöntekijänsä puoleen, vaikka tiedostivat sosiaalityöntekijän roolin päätöksenteossa. Laakso luonnehtii tilannetta asiakassuunnitelmakekseiksi orientaatioksi.

Curry (2019) on tutkimuksessaan tarkastellut lastensuojelukentällä toimivien työntekijöiden vaihtuvuuden ilmiötä lasten näkökulmasta. Tutkimuksessa huomioitiin lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden lisäksi myös muita lapselle tärkeitä työntekijöitä. Tutkimusaineisto koottiin haastattelemalla nuoria, jotka olivat olleet kodin ulkopuolelle sijoitettuja. Tutkimus osoittaa, kuinka työntekijöiden vaihtuvuus on yleistä ja sitä tapahtuu useilla sosiaalityön aloilla, joiden kanssa nuorilla on kontakti. Luottamuksellisen suhteen katkeaminen työntekijän kanssa tapahtui monelle nuorelle hyvin yllättäen ja merkittävää on, ettei nuori saa tietoa työntekijän vaihtuvuudesta eikä asiaa käsitellä lapsen tai nuoren kanssa. Suhteen katkeaminen työntekijän kanssa aiheuttaa hyvin yksilöllisiä reaktioita. Osa nuorista kuvasi olevansa tilanteesta surullinen, loukkaantunut, pettynyt tai vihainen. Osa taas vetäytyi omiin oloihinsa tai suhtautui asiaan välinpitämättömästi.

Tutkimuksessa nousi esille pysyvän ja luottamuksellinen suhteen tärkeys, ja nuoret kuvasivat pitkäaikaisen suhteen kohottavan heidän emotionaalista ja suhteellista hyvinvointia. Curry (2019) muistuttaa, kuinka monet kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret ovat kokeneet menetyksiä aiemmissa ihmissuhteissaan. Pitkäaikainen suhde työntekijän kanssa antaa nuorelle mahdollisuuden käsitellä myös aiempien ihmissuhteiden aiheuttamia tunteita. Monet nuoret osaavat kuitenkin odottaa työntekijöiden lähtöä eikä suhde luottamuksellinen suhde pääse kehittymään, Curry (2019) kuvaa työntekijöiden vaihtuvuutta sanalla systeeminen normi. Keskeinen johtopäätös tutkimuksessa on, että työntekijävaihdos tulisi käydä läpi avoimesti nuoren kanssa, ajatusten ja tunteiden puhumiselle tulee antaa aikaa ja tilaa sekä huomioida nuoren historia ihmissuhteiden näkökulmasta.

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä alaluvussa tuon esille tarkemmin tutkimustehtävää ja sen toteutusta. Luvun alussa taustoitan tutkimustehtävää ja sen merkityksellisyyttä. Tämän jälkeen esittelen tutkimuksessa käyttämäni tutkimusaineiston ja tuon esille mahdollisimman tarkasti analysointiin liittyvät vaiheet. Luvun lopussa pohdin, kuinka olen tutkijana pyrkinyt huomioimaan eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyviä asioita tutkimuksen toteutuksessa.

4.1 Tutkimustehtävä

Tutkijana olen kiinnostunut lasten oikeuksien toteutumisesta lastensuojelussa. Tutkimusaineistona toimii Pesäpuu ry:n 101-kirjettä -julkaisu (Kaijanen, Koskenkorva & Westlund 2020). Julkaisulla on haluttu tuoda näkyväksi sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden ja suurten asiakasmäärien seurauksia sijaishuollossa asuville lapsille ja nuorille. Julkaisun taustalla on ollut halu vaikuttaa lastensuojelun asiakasmitoituksen toteutumiseen nuorten kirjoittamien kirjeiden kautta. Oma tutkimustehtäväni rajautuu tarkastelemaan lasten oikeuksia heikentymisen näkökulmasta, sillä tutkimusaineiston kirjeissä nousee vahvasti esille, kuinka sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus on ollut nuorille vahingollista. Tavoitteeni on, että tämän tutkimuksen myötä sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuudesta käytävä keskustelu saa lisämerkityksen, kun aihetta tarkastellaan lasten oikeusturvan kautta.

Tutkimuskysymys on:

Kuinka sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus heikentää lapsen oikeuksien toteutumista lastensuojelussa?

Lastensuojelulaki (417/2007) ja lapsen oikeuksien sopimus (60/1991) määrittävät alle 18-vuotiaan lapseksi. Nuorilaki (1285/2016) määrittää nuoren alle 29-vuotiaaksi. Omassa tutkielmassani käytän sanaa *nuori*, sillä Pesäpuu ry:n julkaisuun osallistuneiden kirjoittajien ikä on vaihdellut aina 13–30-vuotiaan välillä. Tutkielmassani esille tulevat lasten oikeudet kuvaavat sijaishuollossa asuvien tai aiemmin asuneiden, alle 18-vuotiaiden nuorten oikeuksia. Lukijan kannalta on perusteltu ratkaisu, että käytetään systemaattisesti yhtä termiä.

4.2 Tutkimusaineisto

Graduni tutkimusaineistona käytän Pesäpuu ry:n 101-kirjettä julkaisua, jolla on haluttu ottaa kantaa sosiaalityöntekijöiden suuriin asiakasmääriin ja työntekijöiden vaihtuvuuteen. Julkaisussa nousee esille, kuinka lastensuojelun eri toimijat ovat olleet jo vuosia tietoisia lastensuojelun asiakasmäärään kuormittuneesta tilanteesta. Sosiaalityöntekijöiden suuri vaihtuvuus näkyy heikentyneinä resursseina perehtyä lasten, nuorten ja heidän perheidensä tilanteisiin riittävällä tavalla. Tilanne on näkyvä niin avo-, sijais- ja jälkihuollon sosiaalityössä. (Kaijanen ym. 2020, 4–6.)

Julkaisussa tuodaan näkyväksi, millainen rooli lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä on ollut lastensuojelun asiakkaille ja se on koonnut yhteen yli sadan nuoren näkemyksiä, kokemuksia ja ajatuksia erityisesti sijais- ja jälkihuollosta. Kirjeet on kerätty avoimella verkkolomakkeella lokakuun 2019 ja tammikuun 2020 välisenä aikana. Kirjoituspyynnössä (Liite 1) nuoria on pyydetty kuvaamaan omia kokemuksia ja näkemyksiä sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuteen liittyen. Kirjoituspyyntöä välitettiin kokemusasiantuntijaryhmille ja netistä tehdyn listauksen pohjalta eri toimijoiden yhteyshenkilöille. Kirjoittajat saatiin sähköpostiviesteillä ja suorilla yhteydenotoilla nuorille. Kaikki Pesäpuu ry:lle toimitetut kirjeet ovat julkaistu nuorten itse valitsemilla nimimerkeillä. Kirjeitä on muokattu poistamalla henkilöiden, sijaishuoltoapaikkojen ja paikkakuntien nimiä anonymiteetin varmistamiseksi. Kappaleiden rakenteita ja välimerkkejä on saatettu osassa kirjeitä muokata, jos se on ollut merkittävää niiden ymmärrettävyyden kannalta. (Kaijanen ym. 2020, 6–8; O. Westlund, henkilökohtainen tiedonanto, 25.11.2020 ja 1.3.2021.)

Pidän tutkimusaineiston vahvuutena sen ajankohtaisuutta ja yhteiskunnallisesti tärkeää sanomaa. Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuutta kokeneet nuoret ovat saaneet omin sanoin kuvailla ajatuksiaan aiheesta, joka on antaa tutkimusaineistolle tärkeän merkityksen. Mielestäni julkaisun käyttäminen tutkimusaineistona on hyväksyttävää, sillä tutkimusaineisto on julkinen ja nuorten itsensä kirjoittamassa muodossa esitetty. Vaikka en ole omassa tutkimuksessani tarvinnut erillistä tutkimuslupaa julkaisun käytölle, olen hyviä tutkimuskäytänteitä huomioiden ilmoittanut Pesäpuu ry:lle heidän keräämänsä aineiston hyödyntämisestä omassa tutkimuksessani. Olen tuonut ilmi tutkimukseni aiheen ja aineiston käytön merkityksen omalle tutkimukselleni. Olen myös tutkimustani varten selvittänyt, kuinka Pesäpuu ry on kerännyt julkaisun kirjeet ja kuinka anonymiteettiin liittyvät asiat on huomioitu. Li-

säksi olen pyytänyt Pesäpuu ry:tä kertomaan minulle, jos he ovat muuttaneet nuorilta saatujen kirjeiden sisältöä ja perustelevaan muutokset. Olen myös pyytänyt tutkijalta tiedon siitä, millainen kirjoituspyyntö vastaajille on lähetetty, sillä koen sen olevan tärkeä tieto aineiston ymmärtämisen ja jatkokäytön suhteen (Liite 1). Tutkijana haluan myös omassa tutkimusprosessissani edistää avoimuutta, jonka vuoksi olen sopinut Pesäpuu ry:n kanssa toimittavani heille tutkimussuunnitelmani, sekä valmiin tutkielman.

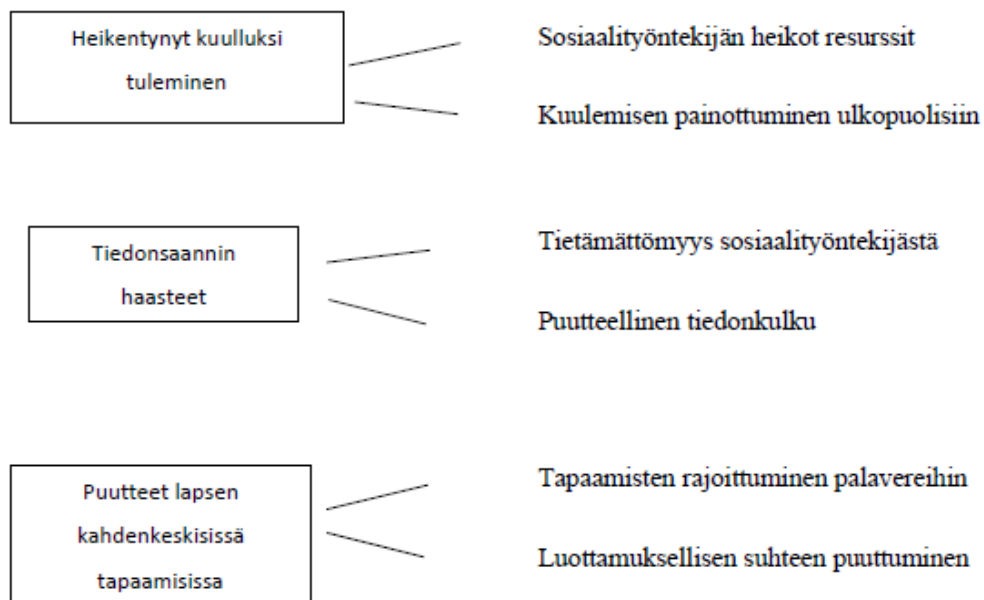
4.3 Aineiston analyysi

Tutkimukseni tekoa on ohjannut teorialähtöinen, eli deduktiivinen sisällönanalyysia. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä teoria ohjaa analyysin tekemistä alusta sakka ja analyysin luokittelu perustuu ennalta määrittelemiini teemoihin, teorioihin tai käsitejärjestelmään, mitkä pohjautuvat teoriaan tai teoreettiseen malliin (Tuomi & Sarajävi, 2011, 113).

Omassa tutkimuksessani sisällönanalyysia on ohjannut lastensuojelulaissa määritellyt lasten oikeudet ja oikeuksien tarkastelu heikentymisen näkökulmasta.

Perehdyin tutkimusaineistoon lukemalla sitä läpi useita kertoja. Aineiston lukua ja tarkastelua ohjasi lasten oikeuksien näkyminen ja esille tuleminen aineistossa. Aineistosta nousi esille tiettyjä samankaltaisuuksia, mitkä nivoutuivat eri lasten oikeuksiin. Sen vuoksi on mielestäni perusteltua käyttää analysointimenetelmänä teemoittelua, sillä tarkoituksena on pilkkoa ja ryhmitellä aineistoa erilaisten aihepiirien mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2011, 93). Teemoittelun myötä aineisto voidaan systemaattisesti tunnistaa ja järjestää niin, että sieltä nousee esille merkityksellisiä asioita. Teemoittelu antaa tutkijalle myös mahdollisuuden yhteiselle tietämykselle tai jaetuille merkityksille ja kokemuksille. Tavoitteena on, että aineistosta saadaan nostettua esille niitä asioita ja kokemuksia, jotka luovat suuren merkityksen tutkittavalle aiheelle. Teemoittelussa ei siis ole kyse yksittäisten uniikkien kokemusten esilletuomisesta. (Braun & Clarke 2012, 57.) Aineiston analyysimenetelmänä teemoittelun vahvuutena voidaan pitää sen joustavuutta, jolloin tutkija voi lähestyä tutkimusaineistoa monista eri näkökulmista. Tutkimusta voidaan tehdä tarkastelemalla asioita tai merkityksiä, tai esimerkiksi tarkastella laajempia ilmiöitä. Teemoittelun kautta tutkijalla on mahdollisuus tutkia hyvin monipuolisesti erilaisia tutkimuskysymyksiä ja tutkimusaiheista. (Braun & Clarke 2006, 4.)

Koska tutkimuksessani halusin selvittää, kuinka lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden myötä lasten oikeudet ovat heikentyneet, tarkastelin tutkimusaineiston analysoinnissa lastensuojelulaissa määritettyjä lasten oikeuksia ja niiden esiintyvyyttä aineistossa: 1) lapsen mielipiteen selvittäminen ja huomioon ottaminen 2) lapsen oikeus saada tietoa omasta tilanteesta 3) lapsen oikeus tavata läheisiään 4) lapsen oikeus tavata sosiaalityöntekijäänsä. Järjestin aineistoa näiden neljän teeman mukaisesti, tarkoituksena tuoda esille tutkimuskysymyksen kannalta merkityksellisiä teemaa kuvaavia kokemuksia (Tuomi & Sarajärvi 2011, 93). Jotta teemojen selkiyttäminen tutkimusaineistosta olisi mahdollisimman selkeää, tarkastelin aineiston sisältöä värikoodaamalla sitä. Tietty väri edusti tiettyä pääteemaa ja alleviivasin väreille liittyviä asioita tutkimusaineistosta. Tämän jälkeen laitoin jokaisen pääteeman alle aineistosta sopivia asioita, yhdistellen samankaltaisuuksia. Näin pääteemojen alle muodostui alateemoja, jonka kautta tutkimusaineiston analyysia on helpompi viedä eteenpäin ja kokonaisuus alkoi hahmottua. Alla olevassa Kuviossa (1) olen hahmotellut pääteemat ja keskeisimmät alateemat.

KUVIO 1. Analyysivaiheen pääteemat ja alateemat

Lopulta tutkimusaineistossa nousi esille kolme eri pääteemaa, mitkä kuvaavat niitä lasten oikeuksia, jotka ovat heikentyneet sosiaalityöntekijän vaihtuvuuden myötä. Kolmea pääteemaa olen kuvannut seuraavasti: heikentynyt kuulluksi tuleminen (1), tiedonsaannin haasteet (2), puutteet lapsen kahdenkeskisissä tapaamisissa (3). Alateemat kuvaavat, kuinka sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus heikentää tai estää lasten oikeuksien toteutumista. Aineiston alateemat kuvaavat aineistossa usein toistuvia näkökulmia aiheeseen liittyen. Alateemaa kuvaavia kirjeitä oli useita kymmeniä yhtä alateemaa kohden.

Taulukossa 3. olen havainnollistanut, kuinka pääteeman alla olevat alateemat ovat muodostuneet. Lapsen kuulluksi tuleminen on heikentynyt (pääteema), sillä sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden myötä kuulluksi tuleminen on painottunut nuoren sijaan ulkopuolisiin ja sosiaalityöntekijöiden heikot resurssit kuten ajanpuute ja suuret asiakasmäärät (alateemat) ovat estäneet oikeuden toteutumista. Taulukkoon 3. olen nostanut molemmista alateemoista kaksi esimerkkiä kuvaamaan kyseistä alateemaa.

TAULUKKO 3. Esimerkki alateeman muodostuksesta

Pääteema	Alateemat	Esimerkki aineistosta
Heikentynyt kuulluksi tuleminen	Kuulemisen painottuminen ulkopuolisiin	<i>Hän, joka päätti huostaanotosta ei tuntenut minua lainkaan. <u>En koskaan saanut nähdä kahdestaan häntä ja kertoa omat mielipiteeni hänelle.</u> Olin <u>nähtyt hänet kolme kertaa äitini kanssa enkä yksin.</u></i> <i>Suhde tähän nykyiseen työntekijään ei ole ollut oikein toimiva. <u>Hän esimerkiksi päätti mun asioista ilman, että oli koskaan edes nähtyt mua.</u> Silloin se suhde lähti heti väärään suuntaan, kun ei huomioitu sitä henkilöä, jonka elämästä tehtiin päätöksiä.</i>
	Sosiaalityöntekijän heikot resurssit	<i>Kaipasin henkilöä, <u>jolla olisi ollut aikaa tutustua muhun ja jolle olisin voinut kertoa kahestaan mua painaneita asioita esim. laitoksesta tai vanhemmista.</u> <u>Mun sossuilla ei kuitenkaan koskaan ollut aikaa tai sit se vaihtu,</u> ku olisin kerännyt rohkeutta ja voimia vaatia..</i> <i>Muun muassa itselläni on ollut kahden ja puolen vuoden sisällä neljä eri sosiaalityöntekijää, <u>joista tähän mennessä kukaan ei ole tutustunut minuun juuri ollenkaan sen takia, että heillä on niin paljon muidenkin nuorten asioita hoidettavanaan.</u> Olin jokin aika sitten pari vuotta sijoituksessa lastensuojelulaitoksessa ja koin siellä epäinhimillisiä asioita työntekijöiden toimesta, mutta en kertonut sosiaalityöntekijälleni kaikista koska hän ei uskonut sitä vähäkään, josta kerroin.</i>

Tutkimuksessani painottuu tutkimusaineiston tarkastelu ja analysointi fakthanäkökulman mukaisesti. Fakthanäkökulman mukaan tutkijalla on arkiajattelun mukainen käsittely totuudesta tai todellisuudesta, jonka tutkija haluaa tutkimuksensa kautta tavoittaa (Alasuutari 2011, 91). Tutkijana olen kiinnostunut tutkittavien, eli tässä tilanteessa sijaishuollossa asuvien ja asuneiden nuorten todellisista mielipiteistä, näkemyksistä ja kokemuksista, sekä siitä, miten ja mitä on tapahtunut. Fakthanäkökulman periaatteen mukaisesti tutkimusaineistoni toimii indikaattorina ja todistuksena todellisuudesta sellaisena kuin se on. Tutkimuksen johtopäätöksissä on kuitenkin huomioitava, kuinka millään tutkimusmetodeilla ei voida saavuttaa täyttää objektiivisuutta, vaan tulokset ovat viitteellisiä ja kuvaavat kenties vain osaa ilmiöstä (Alasuutari 2011, 91).

4.4 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan mukaan tieteellisen tutkimuksen lähtökohtia eettisesti hyväksyttävälle ja luotettavalle tutkimukselle on tutkimuksen suorittaminen hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Tutkimuseetiikan näkökulmasta tarkasteltuna tieteellisen käytännön keskeisiä lähtökohtia ovat toimiminen tiedeyhteisön tunnustamien toimintatapoja noudattaen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.) Omassa tutkimuksessani työskentelen näiden toimintatapojen pohjalta. Tutkijana minulle on tärkeää, että voin esitellä tutkimusta tietäen, että olen tehnyt sen rehellisesti ja tutkimusaineistoa kunnioittaen. Mielestäni hyvän tieteellisen käytännön mukaista on toimia huolellisesti ja tarkasti koko tutkimusprosessin ajan. Sen vuoksi on tärkeää, että tutkimusprosessi on hyvin suunniteltu, ja tutkijana minulla on aikaa perehtyä tutkimuksen tekoon sen vaatimalla tavalla ja tarkkuudella. Näin virheiden tai kiireessä tehtyjen johtopäätösten tekeminen minimoituu. Oman tutkimuksen teon kannalta pidän merkittävänä, että tutkimusprosessini on alkanut jo keväällä 2020. Näin minulla on ollut riittävästi aikaa paneutua tutkimuksen eri osa-alueisiin ja suunnitella tutkimustani huolella.

Hyvän tieteellisen käytännön mukaiseen työskentelyyn kuuluu myös toimiminen eettisesti kestäväällä tavalla, kunnioittaen aiempien tutkijoiden tekemää työtä ja saavutuksia (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan 2012, 6). Mielestäni tutkijan roolissa on toimittava erityisellä herkkyydellä ja kunnioituksella aiempien tutkijoiden aineistoa kohtaan. Omassa tutki-

muksessani otan huomioon, että esittelen aiempia tutkimuksia ja niiden merkitystä rehellisesti ja avoimesti. Pysin myös tuomaan esille muiden tutkijoiden tekemän työn merkityksellisyyttä suhteessa omaan tutkimukseeni, ja tutkimustuloksia julkaistaessa haluan toimia avoimesti edistäen hyviä tutkimuskäytäntöjä. Tutkijana koen, että lasten oikeudet ja lastensuojelu ovat aiheina yhteiskunnallisesti hyvin merkittäviä, mutta samaan aikaan hyvin herkkiä. Tämä asettaa minut tutkijana tarkastelemaan omaa ulosantiani aiheen äärellä, ja käyttämään erityistä tarkkuutta ja huolellisuutta siihen, kuinka tuon esille aiempien tutkijoiden tuottamaa tietoa.

Tuomi & Sarajärvi (2009, 133) nostavat esille myös tutkimusryhmän ja tutkimusjohtajan merkitystä tutkijalle. Koen tutkielman tekemisen hyvin itsenäisenä työnä, jossa oma aktiivisuus ja ajatusten virta korostuvat. Omassa pro-gradu tutkielmassa pidän ohjaavan opettajan antamaa tukea ja neuvoja tärkeinä. Eettisiä ratkaisuja tehdessä pyysin myös konsultoimaan ja keskustelemaan ohjaavan opettajan kanssa ennen päätöksen tekemistä.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole olemassa yksiselitteistä ohjetta, vaan se koostuu kokonaisuuden arvioinnista ja sisäisen johdonmukaisuuden merkityksestä. Tutkijan on otettava huomioon, kuinka tutkimuksen kohde ja tarkoitus, oma sitoutuminen, aineiston keruu, tutkija-tiedonantaja-suhde sekä tutkimuksen raportointiin liittyvät näkökulmat on toteutettu, ja millaisen merkityksen ne antavat tutkimukselle yhdessä. Luotettavuutta voi myös parantaa huomioimalla esimerkiksi riittävän ajan tutkimuksen tekemiseen, raportoimalla työn kulusta mahdollisimman yksityiskohtaisesti ja antamalla ulkopuolisten arvioida työtä. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 140–142.)

Omassa tutkimuksessa arvioin tutkimuksen luotettavuutta kiinnittämällä huomiota seuraaviin asioihin: mitä tutkin ja miksi (tutkimusongelmassa pitäytyminen), oma sitoutuminen tutkijana ja omat motiivit tutkimuksen toteuttamisessa, aineiston hallinta, tutkimuksen aikataulu ja tutkimuksen raportointiin liittyvien asioiden avoimuus. Uskon, että edellä mainittuja kokonaisuuksia arvioimalla pystyn tuomaan esille tutkimukseni luotettavuutta mahdollisimman kattavasti. Oman työni kannalta näen merkityksellisenä etenkin sen, kuinka tulkitseen tutkimusaineistossani olevia kirjeitä. Tutkijana haluan olla erityisen huolellinen tutkimusaineiston analyysin vaiheissa, jonka vuoksi olen halunnut omassa tutkimuksessani tuoda esille mahdollisimman tarkasti analyysin eri vaiheet havainnollistaen niitä taulu-

koilla ja esimerkeillä. Mielestäni tärkeä tekijä luotettavuuden lisäämisessä on myös johdonmukaisesti toimiminen koko tutkimusprosessin ajan. Johdonmukaisuudessa korostuu mielestäni hyvän tutkimussuunnitelman tekeminen, asioiden aikataulutus ja suunnittelu, sekä ajoittain etäisyyden ottaminen tutkimukseen. Näin tutkimuksen tekeminen pysyy hallinnassa ja edistää tutkijan omaa jaksamista tutkimusprosessissa.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä aluvussa esittelen tutkimukseni tulokset. Käyn läpi tutkimustuloksia kolmen pääteeman mukaisesti. Olen havainnollistanut tutkimustuloksia ottamalla otteita nuorten kirjeistä. Suorat lainaukset on sisennetty, kursivoitu ja kirjattu hakasulkujen sisään, kirjeen pois jätettyä kohtaa kuvataan katkoviivalla – –. Lisäksi kirjeen lopussa on nuoren oma nimerkki. Alaluvun loppuun olen koonnut yhteenvedon tutkimustuloksista taulukon muotoon, sekä nivonut yhteen keskeisimmät tutkimustulokset.

5.1 Heikentynyt kuulluksi tuleminen

Lastensuojelulaki (417/2007, 5§) määrittää, kuinka lapselle on hänen ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla turvattava oikeus saada tietoa häntä koskevassa lastensuojeluasiassa ja mahdollisuus esittää siinä mielipiteensä. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa, lasta tai nuorta koskevaa päätöstä tehtäessä ja lastensuojelua toteutettaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen tai nuoren mielipiteisiin ja toivomuksiin. Tutkimusaineistosta selviää, kuinka sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden myötä nuoren kuulluksi tuleminen on heikentynyt. Aineistosta nousee esille kaksi eri alateemaa, mitkä vaikuttavat nuoren mielipiteen selvittämiseen ja huomioon ottamiseen heikentäen sitä. Nämä ovat *kuulemisten painottuminen ulkopuolisiin* sekä *sosiaalityöntekijän heikot resurssit*.

Tutkimusaineiston mukaan sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus heijastuu nuoren kuulemiseen ja mielipiteen ilmaisuun. Useissa kirjeissä nousee esille, kuinka nuoren uusi sosiaalityöntekijä on tehnyt päätöksiä tapaamatta nuorta tai kuulematta nuoren mielipidettä asiaan. Nuoret kuvaavat päätösten olleen merkityksellisiä ja vaikuttaneen heidän arkeensa, tällaisia päätöksiä ovat olleet muun muassa liikkumisen vapauden rajoittaminen ja huostaanottoon liittyvät asiat. Kirjeissä nuoret kuvaavat kokemuksiaan siitä, kuinka uusi sosiaalityöntekijä ei tunne heitä, mutta on pystynyt silti tekemään päätöksiä ohittamalla nuoren oman näkemyksen. Kirjeissä nousee esille myös kokemuksia siitä, ettei sosiaalityöntekijä ole uskonut nuoren kertomaa.

Tutkimusaineistosta nousee esille, kuinka vaihtunut sosiaalityöntekijä on antanut painoarvoa ohjaajien, sijaisvanhempien ja perhekotivanhempien näkemyksille sen sijaan, että asiassa kuultaisiin nuoren näkemys tai mielipide. Merkittävä havainto on, kuinka tapaamisissa ja palavereissa on usein paikalla useampia henkilöitä, jolloin nuoren on vaikea ilmaista mielipiteensä muiden henkilöiden läsnä ollessa.

Nuoren sijaishuollon aikana viralliset asiakassuunnitelmapalaverit 1–2 kertaa vuoden aikana saattavat olla ainoita paikkoja, jolloin nuorella on mahdollisuus kertoa oma mielipiteensä tilanteestaan sosiaalityöntekijälle. Useilla nuorilla on kokemus siitä, että tapaamisissa on paikalla uusi sosiaalityöntekijä, jota he eivät tunteneet tai palavereissa ei annettu tilaisuutta ilmaista mielipidettä ilman ulkopuolisten läsnäoloa. Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden merkitys korostuu nuorten kirjeissä siten, että omien ajatusten ja mielipiteiden kertominen aina uudelle vieraalle sosiaalityöntekijälle koetaan vaikeana. Useammassa kirjeessä nousee esille, kuinka sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus, keskustelun ohjautuminen aikuislähtöiseksi ja nuoren kuulluksi tulemisen ohittaminen ovat aiheuttaneet sen, ettei nuori ole pystynyt tuomaan esille sijaishuoltopaikassa tapahtunutta kaltoinkohtelua. Alla olevassa kirjeessä ote yhden nuoren kokemuksesta:

” – – Sosiaalityöntekijäni vaihtuvat useammin kuin muistan. He kävivät tapaamassa meitä harvoin ja silloinkin muut lapset olivat eristettyinä joko omissa huoneissaan tai ulkona ja keskustelu painottui aikuisten puheelle. En kokenut voivani turvallisesti ja uskottavasti kertoa sosiaalityöntekijöille, miksi voin niin pahoin ja mitä perhekodissa oikeasti tapahtuu – perhekodin työntekijät olisivat saattaneet kuulla. En siis tullut aidosti kuulluksi. Eivätkä sosiaalityöntekijät, jotka jatkuvasti vaihtuivat, nähneet historiaamme tai tienneet menneistä tapahtumista. He eivät myöskään nähneet kaiken esityksen ja puheiden läpi kaltoinkohtelua, joka kohdistui meihin sijoitettuihin lapsiin. Jos heillä olisi ollut vähemmän asiakkaita ja enemmän aikaa paneutua meihin, niin he olisivat voineet nähdä merkit meidän pahoinvoinnistamme. – – Tuleva sosiaalityöntekijä.”

Kirjeessä nuori kuvaa, kuinka sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden myötä sosiaalityöntekijöille ei ole muodostunut kokonaiskuvaa nuoren tilanteesta perhekodissa. Sosiaalityöntekijän vaihtuminen on myös johtanut siihen, ettei sosiaalityöntekijä ole oppinut tuntemaan nuorta niin hyvin, että näkisi todellisen tilanteen. Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus ja vähäiset tapaamiset ovat johtaneet siihen, ettei nuori ole voinut ilmaista mielipidettään sijo-

tuksesta ja tilanteesta turvallisesti ja uskottavasti. Tämä kertoo molemminpuolisen luottamuksen tärkeydestä, jotta nuori tulisi kuulluksi. Keskusteluissa on painottunut kuitenkin perhekodin työntekijöiden näkökulma, eikä nuoren kuuleminen ole toteutunut.

Toisena esteenä nuoren mielipiteen selvittämisen ja huomioon ottamisen toteutumisessa nähdään vaihtuneen sosiaalityöntekijän resursseihin liittyvät asiat. Tutkimusaineistosta nousee esille, kuinka nuoret tiedostavat lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden suuret asiakasmäärät, riittämättömät resurssit ja työntekijöiden runsaan vaihtuvuuden. Kirjeiden perusteella nuorten kokemus on, ettei uusilla sosiaalityöntekijöillä ole ollut aikaa tavata, tutustua ja kuulla nuorta, jolloin mielipiteen ilmaiseminen on vaikeaa. Useista kirjeissä nuoret ovat kuvanneet, kuinka sosiaalityöntekijöillä on liikaa asiakkaita ja kiire, jolloin työntekijöiden aika ei riitä jokaisen nuoren tapaamiseen ja kuulemiseen. Tilanteessa nuoren ääni ei pääse kuuluviin eikä nuori pysty ilmaisemaan mielipidettään. Yhdessä kirjeessä kuvattiin, kuinka uusi sosiaalityöntekijä on tutustunut nuoreen vain papereiden kautta, eikä sosiaalityöntekijällä ole ollut aikaa tutustua nuoreen henkilökohtaisesti. Kirjeistä nousee kuitenkin esille nuorten toive siitä, että sosiaalityöntekijällä olisi aikaa pysähtyä nuoren asioiden äärelle ja nuorella olisi luotettava aikuinen, jolle kertoa ajatuksiaan. Merkittävä huomio tutkimusaineistossa on, kuinka useampi nuori kuvasi kirjeessään, ettei halua kuormittaa kiireistä sosiaalityöntekijää omilla murheillaan vaan jättävät oman mielipiteen tai näkemyksen kertomatta tämän vuoksi.

” – Mulla on ollut varmaan 8 sossua ainakin. En edes muista niiden nimiä. Musta tuntu, ettei niitä kauheesti kiinnostanu mun jutut, kun aina oli niin kiire... Enkä halunnu olla taakaks niille lisää. Kukaan niistä ei oikeesti tuntenut mua, ne kerkes vaan lukee just alun mun papereista ennen kokousta. En koskaan nähnyt niitä kahestaan. Ei kai ollu aikaa. Olis ollu ihan kiva, jos olis ollu 1 tyyppi keneen vois oikeesti luottaa. – – 23-vuotias kunnan tuote”

Yllä olevassa kirjeessä nousee esille nuoren kokemus useista sosiaalityöntekijöistä sijoituksensa aikana. Kirjeestä nuori kuvaa tunnettaan, kuinka sosiaalityöntekijät eivät ole olleet kiinnostuneita hänen asioistaan. Nuoren näkemys on, että sosiaalityöntekijät ovat olleet kiireisiä ja hän on omalta osaltaan halunnut vähentää sosiaalityöntekijän työtaakkaa jättäen kertomatta asioita. Nuoren asioihin perehtyminen on tapahtunut sosiaalityöntekijöiden puolelta kirjallisten dokumenttien kautta. Sosiaalityöntekijän rooli nuoreen on ollut

etäinen, sillä nuori kuvaa, ettei hän ole nähnyt sosiaalityöntekijöitensä kahden kesken palaverien ulkopuolella. Kirjeestä nousee sille, kuinka sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus on heikentänyt monelta osin nuoren kuulluksi tulemistä ja mielipiteen ilmaisua.

Nuoren kuulluksi tulemisen näkökulmasta on myös tärkeää, että myös uudella sosiaalityöntekijällä on tieto nuorelle tärkeistä ihmissuhteista sekä nuoren perhetilanteesta. Nuoren tulee saada ilmaista mielipiteensä ja näkemyksensä siitä, ketkä ovat nuorelle tärkeitä ja merkityksellisiä ihmisiä. Lastensuojelulaki (417/2007, 54 §) määrittää, että sijaishuollossa olevalla lapsella on oikeus hänelle tärkeisiin, turvallisiin ja läheisiin ihmissuhteisiin. Lapsella on oikeus tavata vanhempiaan, sisarusiaan ja muita hänelle läheisiä ihmisiä. Yhteydenpito voi olla esimerkiksi vierailuja ja puhelinsoittoja. Lapselle täytyy kertoa, miten hän voi pitää yhteyttä läheisiinsä sijaishuollon aikana. Tutkimusaineistosta nousee esille, ettei sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus heikennä lapsen oikeutta tavata läheisiään. Sen sijaan kolmesta kirjeestä välittyy huoli vanhempien jaksamisesta ja riittävän tuen saamisesta nuoren sijaishuoltoon sijoittamisen jälkeen. Sosiaalityöntekijällä nähdään olevan vastuu kantaa huolta koko perheen hyvinvoinnista ja oikeiden palveluiden tarjoamisesta vanhemmille. Kaikissa kolmessa kirjeessä nousee esille nuoren näkemys siitä, ettei sosiaalityöntekijä ole tukenut perhettä riittävästi ja vanhempien tuen tarve on ollut tilanteessa riittämätön. Yksi kirje kuvastaa sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden ja ajanpuutteen vaikutuksen heijastusta koko perheeseen:

” – – Kaipasin henkilöä, jolla olisi ollut aikaa tutustua muhun ja jolle olisin voinut kertoa kahestaan mua painaneista asioista esim. laitoksesta tai vanhemmista. Mun sossuilla ei kuitenkaan koskaan ollut aikaa tai sitä se vaihtu, ku olisin kerännyt rohkeutta ja voimia vaatia. Eikä sossuilla ollut aikaa tukea mun vanhempiakaan ja vaikka olen täysi-ikäinen, kamppailemme samojen ongelmien kanssa edelleen. – – Verorahoilla tuotettu”

Kirjeessä nuori kuvaa kokemustaan sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuudesta ja kiireestä. Nuori ei ole tullut kuulluksi, vaikka hänellä on ollut tarve keskustella sijaishuoltoon ja omaan perheeseen liittyvistä asioista. Nuori kuvaa, kuinka perheen kokonaisvaltainen tukeminen ei ole toteutunut ja perheellä on edelleen haasteita elämässään.

5.2 Tiedonsaannin haasteet

Lastensuojelulain (717/2007, 53§) mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on huolehdittava siitä, että sijaishuollossa olevalle lapselle selvitetään hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisella tavalla, miksi hänet on otettu huostaan sekä selostettava niitä toimia, joihin hänen asiassaan on ryhdytty tai joihin aiotaan ryhtyä. Lapselle ei anneta tietoja, jotka voisivat järkyttää häntä tai ovat muutoin hänelle vahingollisia. Tutkimusaineistosta selviää, kuinka sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden myötä nuorten saama tieto sijoitukseen liittyvistä asioista on puutteellista. Aineistosta nousee esille kaksi alateemaa, mitkä estävät riittävän tiedon saantia: *tietämättömyys sosiaalityöntekijästä* sekä *puutteellinen tiedonkulku*.

Tutkimusaineesta nousee esille merkittävä havainto siitä, kuinka sosiaalityöntekijän vaihtuvuus on johtanut siihen, ettei nuorella ole ollut tietoa kuka hänen sosiaalityöntekijänsä on. Useissa kirjeissä nuoret kuvaavat sosiaalityöntekijän vaihtuneen niin useasti ja lyhyellä aikavälillä, ettei nuorilla ollut enää tiedossa kuka heidän asioistaan vastaa ja huolehtii oikeuksien toteutumisesta. Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus on joidenkin sijaishuoltoon sijoitettujen nuorten kohdalla saattanut olla vuosittaista, sillä nuoret kuvaavat kirjeissään uuden sosiaalityöntekijän tapaamisen tapahtuneen esimerkiksi asiakassuunnitelmapalaverissa. Pahimmassa tapauksessa nuori ei ole tiennyt, kuka hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä on, eikä hän ole tavannut tätä kertaakaan. Nuoret kuvaavat myös kirjeissään, kuinka heille ei ole tiedotettu sosiaalityöntekijän vaihdoksesta. Kirjeistä nousee esille nuorten toive siitä, kuinka sosiaalityöntekijän vaihdos käytäisiin heidän kanssaan läpi ja pidettäisiin heidät ajan tasalla. Nuoret pitävät sosiaalityöntekijää merkittävänä henkilönä suhteessa omaan elämäänsä sosiaalityöntekijän päätäntävällän vuoksi. Sosiaalityöntekijän tietäminen ja tunteminen koetaan tärkeäksi. Alla olevassa kirjeessä kuvastuu nuoren tunteet uuden sosiaalityöntekijän tapaamiseen:

”Kun kirje ovesta kolahti, reippaana saavuin palaveriin. Siellä yllätys odotti, kun tuntematon henkilö istui minua vastapäätä ja esitteli olevansa uusi sosiaalityöntekijäni. Ei, miten näin voi käydä.. Ei siitä ole kuin noin. 4kk kun sain uuden sosiaalityöntekijän, jonka kanssa ehdimme nähdä muutaman kerran. Nyt taas uusi, jolle pitäisi avautua asioista ja luottaa. Sartsu”

Tutkimusaineistosta nousee myös esille, kuinka sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden myötä nuoret eivät ole saaneet tietoa mistä heidän uuden sosiaalityöntekijänsä tavoittaa. Huomio

on merkittävä lasten oikeuksien turvaamisen näkökulmasta, jos sijoitetulla nuorella ei ole hallussaan sosiaalityöntekijän suoraa yhteystietoa tai yhteystietoa pitäisi alkaa selvittämään itse esimerkiksi internetistä.

Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuudella on myös yhteys siihen, että tiedonkulku on puutteellista niin nuorelle, kuin vaihtuvien työntekijöiden välillä. Kirjeissä nuoret kuvaavat kokemuksiaan siitä, ettei heille ole kerrottu perusteluita tehdyille päätöksille eikä heillä ole tietoa mitä seuraavaksi tapahtuu. Nuoret kokevat tärkeänä, että he kohtaisivat päätöksen tehneen sosiaalityöntekijän, kuulisivat perustelut tehdyille päätöksille ja suunnitelmia tulevaisuutensa suhteen. Näin tehtyjen päätösten hyväksyminen olisi helpompaa ja paremmin ymmärrettävissä.

Nuorilla on myös kokemuksia siitä, ettei sosiaalityöntekijän vaihtumisen myötä nuorten tietojen siirtyminen työntekijältä toiselle ole toiminut, jolloin nuoren ja sosiaalityöntekijän välinen näkemys asiasta on saattanut olla eriävä. Sosiaalityöntekijöiden vaihtumisen myötä myös sovittujen asioiden hoitaminen on saattanut jäädä kokonaan hoitamatta. Yhdessä kirjeessä nuori tuo esille pettymyksen siitä, kuinka hän on sopinut sosiaalityöntekijänsä kanssa sijoitukseen liittyvistä asioista ja asettanut tavoitteita, joiden mukaisesti nuori on toiminut. Sosiaalityöntekijän vaihtuessa tieto näistä tavoitteista ja sopimuksista ei kuitenkaan ole välittynyt uudelle työntekijälle, jolloin nuori kokee tulleen petetyksi ja tehneen kaiken turhaan.

Tutkimusaineiston mukaan nuoret myös jäävät päätöksentekoprosessin ulkopuolelle, jolloin nuoren saama tieto omasta tilanteesta on heikentynyt ja puutteellista. Kirjeissä korostuvat nuorten ulkopuolisuuden tunteet suhteessa omaan elämäänsä, ja sosiaalityöntekijän vahva rooli asioiden päättäjänä ja suunnannäyttäjänä. Alla olevassa kirjeessä kuvastuu nuorten kokemuksia sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuudesta ja puutteellisesta tiedonsaannista:

” – Mulla on ollut monta sossua, keitä en oo koskaan nähnyt face-to-face, ja ne on tehny tosi isoja päätöksiä mun elämästä. Kun mut eka kertaa sijoitettiin 15-vuotiaana, en ollut koskaan nähnyt yhtäkään mun sossua. Sit ne tyypit vaan tuli mun kotiin ja sanoi, että mut sijoitetaan heti sillä samalla viikolla. Sossut vaan tuli hakemaan mut laitokseen, enkä edes tiennyt mihin me mennään. Just sain lukea mun kaikkia vanhoja papereita. Siellä oli ihan randomsossujen nimiä, joista en ollu ikinä kuullutkaan enkä edes puhelimessa

puhunut, ja silti ne on päättänyt mun elämän asioista. – – Autenttiset ajatukset koostuvat ryhmässä mukana olevien noin 18-20 v nuorten kokemuksista, kirjaajana on ollut ryhmän ohjaaja”

Kirje on ote useamman nuoren kootuista kokemuksista. Kirjeessä välittyy, kuinka sosiaalityöntekijän viranomaisrooli on merkittävä nuorta koskevien asioiden ja päätösten tekijänä. Nuorilla on kokemuksia useista sosiaalityöntekijöistä, jotka ovat vastanneet sijoitukseen liittyvistä asioista. Tiedotus sijoitukseen liittyvistä asioista on ollut kuitenkin puutteellista ja kirjeessä kuvastuu nuorten epätietoisuus omaa elämää kohtaan. Myöskään päätöksiä tehneet sosiaalityöntekijät ole olleet tuttuja nuorille, vaan tiedon päätöksen tehneestä sosiaalityöntekijästä nuori on saanut vasta luettuaan omia papereitaan.

5.3 Puutteet lapsen kahdenkeskisissä tapaamisissa

Tutkimusaineiston kirjeistä suurin osa käsitteli lapsen ja sosiaalityöntekijän välisen suhteen merkitystä. Lastensuojelulaki määrittää, (417/2007, 53 §) kuinka lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän täytyy huolehtia, että lapsi voi tavata sosiaalityöntekijäänsä kahden kesken. Näin lapsi voi keskustella itseään ja sijaishuoltoaan koskevista asioista luottamuksellisesti. Kirjeissä nuoret kuvaavat sosiaalityöntekijän ja nuoren välisen suhteen merkitykselliseksi, korostaen luottamuksellista ja avointa vuorovaikutusta. Tutkimusaineisto kuitenkin osoittaa, kuinka sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden myötä kahdenkeskiset tapaamiset eivät toteudu. Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden myötä *tapaamiset rajoittuivat palaverihin ja luottamuksellinen suhde on heikentynyt*. Kyseiset puutteet heikentävät nuoren oikeusturvan toteutumista merkittävästi.

Tutkimusaineiston useista kirjeistä nousee esille, kuinka nuorten ja sosiaalityöntekijän kahdenkeskiset tapaamiset eivät toteudu lainkaan. Useissa kirjeissä nuoret kuvaavat, kuinka sosiaalityöntekijä tapaa heitä ainoastaan lakisääteisesti määrättyin ajoin. Tämä tarkoittaa, että virallisten asiakassuunnitelma palaverien lisäksi sosiaalityöntekijä ei tapaa nuorta ilman ulkopuolisten läsnäoloa. Kuten tutkimustuloksissa on edellä tullut ilmi, sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus on heikentänyt nuoren oikeutta esittää mielipiteensä sekä oikeutta saada tietoa tilanteesta. Merkittävänä yhteisenä tekijänä näille kaikille oikeuksille on las-

tensuojelulaissa määrätty oikeus tavata sosiaalityöntekijää, mikä ei tutkimusaineiston mukaan myöskään toteudu sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden seurauksena. Alla olevassa kirjeessä yhden nuoren kokemus tapaamisiin liittyen:

” – Mun lastensuojelun prosessiin on osallistunut viisi sosiaalityöntekijää, joista yksi ei edes tiennyt olevansa mun sosiaalityöntekijä. Muita sosiaalityöntekijöitä näin ainoastaan lakisääteisen 6kk välein, jolloin mun huostaanton tarpeellisuutta arvioitiin. Käytännössä sosiaalityöntekijät olivat mulle ventovieraita, mitä luulet, uskalsinko jakaa heille mun henkilökohtaisia asioita tai mitä mun perheessä tapahtuu? En uskaltanut. Mulla ei ole ollut koskaan turvallisia aikuisia elämässä, olisin toivonut, että mun sosiaalityöntekijä olis voinut olla se ensimmäinen. En uskaltanut kiintyä ihmisiin, koska ihmiset mun ympärillä vaan vaihtui ja syytin tästä pitkään itseäni. Mietin olenko ollut liian raskas tai tehnyt jotain väärin, kun ihmiset mun ympäriltä katoaa. Se satutti mua. Jos sossuilla olis ollut enemmän aikaa mulle, olisin pystynyt lähteä rakentamaan luottamuksellista suhdetta, saanut lisää kohtauksia, pystynyt kertomaan, mitä mulle ja perheelle oikeasti kuuluu, sossut olisi myös nähnyt perheeni tuen tarpeen. Jos sossuilla olis ollut riittävästi aikaa, ne olis myös nähnyt, miksi mä oireilin eikä sijoitusta välttämättä olisi edes tarvittu - tarvitsin terapiaa. – – Muutoksen aika ”

Yllä olevassa kirjeessä nuori kuvaa, kuinka hänellä on ollut useita sosiaalityöntekijöitä, mutta kahdenkeskiset tapaamiset eivät ole toteutuneet. Kirjeessä nuori kuvaa sosiaalityöntekijänsä hyvin etäisenä, vaikka hänellä on ollut useita sosiaalityöntekijöitä sijoituksensa aikana. Kirjeessä nuori pohtii, onko hän toiminut tilanteessa väärin, kun ihmisillä ei ole aikaa hänelle ja kuvaa turvallisten aikuisten puuttuneen hänen elämästään. Toisaalta nuori myös tiedostaa sosiaalityöntekijän ajanpuutteen ja kiireen, toivoen että sosiaalityöntekijällä olisi ollut aikaa tavata nuorta myös kahden kesken. Näin nuori olisi saanut elämäänsä turvallisen ja pysyvän aikuisen, jolla olisi ollut näkemys nuoren perhetilanteesta.

Tutkimusaineistossa sosiaalityöntekijä näyttäytyy monelle nuorelle hyvin kaukaisena, kun sosiaalityöntekijät vaihtuvat ja kahdenkeskisten tapaamiset puuttuvat. Nuoret kuvaavat sosiaalityöntekijäänsä muun muassa sanoilla ”ventovieras” ja ”etäinen”. Kirjeissä nousee esille nuorten toive siitä, kuinka sosiaalityöntekijällä tulisi olla aikaa vuorovaikutussuhteen kehittämiseen. Yhdessä kirjeessä nuori ilmaisee näkemyksensä siitä, kuinka nuorta tulisi tavata kahden kesken ainakin kerran kuukaudessa, jolloin sosiaalityöntekijä oppisi tuntemaan nuoren. Alla olevassa kirjeessä nuori kuvailee sosiaalityöntekijän merkityksen tärkeyttä pysyvyyden ja turvallisuuden kautta:

” – Lastenkotiin muuttaminen oli todella iso asia, onnekseni sain kuitenkin hyvän sosiaalityöntekijän, johon pystyin alkamaan rakentamaan luottamusta. Juuri, kun olin päästänyt hänet lähelle, tämä ihminen vaihtui ja uusi tuli tilalle. Seuraavaa työntekijää en enää päästänyt lähelle, koska ymmärsin tämänkin pian lähtevän. Loppujen lopuksi ollessani lastensuojelun asiakkaana sosiaalityöntekijäni vaihtui keskimäärin puolen vuoden välein. Sosiaalityöntekijää täytyy tavata myös vain puolen vuoden välein, mikä tarkoitti kohdallani sitä, että jokaisessa tapaamisessa oli uusi ihminen. Koko ajan oli siis aloitettava alusta, luotava luottamus ja tutustuttava, ja sitten kun sen oli tehnyt, työntekijä jo vaihtuikin taas. Olisi hienoa, jos edes yksi aikuinen olisi pysyvä nuoren elämässä. Ilman pysyvyyden tuomaa turvallisuuden tunnetta on vaikea kehittyä. – Saanhan minäkin kehittyä koko potentiaaliini?”

Nuoren kokemus sosiaalityöntekijän vaihtuvuudesta on johtanut siihen, ettei nuori ole päästänyt uusia sosiaalityöntekijöistä enää lähelleen. Nuori kuvaa, kuinka sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden myötä luottamussuhteen rakentaminen tulee aloittaa aina uudelleen. Nuoren kohdalla sosiaalityöntekijät ovat vaihtuneet kuitenkin puolen vuoden välein ja uuden sosiaalityöntekijän tapaaminen on tapahtunut aina virallisessa tapaamisessa. Nuori kuvaa pysyvyyden merkityksen tärkeyttä tuomalla esille, kuinka pysyvyys luo turvallisuuden tunnetta.

Suurin osa tutkimusaineiston kirjeistä kuvasivat sosiaalityöntekijän ja nuoren välisen luottamussuhteen tärkeyttä. Jotta nuori voisi kertoa sosiaalityöntekijälleen omasta tilanteestaan ja elämästään sijaishuollossa, on tutkimusaineiston mukaan nuoren ja sosiaalityöntekijän välillä oltava molemminpuolinen luottamuksellinen ja vuorovaikutuksellinen suhde. Nuoret kokevat tärkeänä, että heidän asioistaan vastaava ja päätöksiä tekevä sosiaalityöntekijä tuntee nuoret ihmisinä, eikä vain papereiden tai muiden henkilöiden kautta. Sosiaalityöntekijän pysyvyys nähtiin merkityksellisenä. Kirjeissä kuvattiin, kuinka sosiaalityöntekijän ja nuoren välisen toimivan luottamussuhteen myötä sosiaalityöntekijältä saatava apu on kokonaisvaltaista ja sosiaalityöntekijä pystyy tulkitsemaan nuoren tilannetta paremmin. Alla olevassa kirjeessä kuvastuu nuoren kokemus sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuudesta ja luottamuksellisen suhteen puuttumisesta:

” Olen ollut lastensuojelun asiakkaana melkein koko lapsuuteni ja nuoruuteni. Minulla oli tänä aikana yli 10 sosiaalityöntekijää. Tämä työntekijöiden vaihtuvuus aiheutti minun lastensuojelu-asiakkuudessani sen, että kotitilanteeni vakavuutta ei nähty, kuin vasta, kun se oli kestänyt vajaa 10 vuotta. Koska melkein joka kerta tapaamisissa oli eri sosiaalityöntekijä, en myös-

kään itse uskaltanut kertoa heille kotitilanteesta. Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus oli yksi syy, miksi tilanteeseen puututtiin vasta, kun se oli kestänyt niin pitkään. Nipsu ”

Kirjeessä nuori kuvaa kokemustaan siitä, kuinka sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden myötä nuoren perhetilanteen kokonaiskuva jäi vääristyneeksi. Sosiaalityöntekijän vaihtuvuus näyttäytyy nuorelle aina uuden työntekijän tapaamisena, jolloin nuorella ei ole ollut uskallusta kertoa rehellisesti tilanteesta. Nuoren kokemus on, että sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden vuoksi perheen tilanteeseen on puututtu myöhään, vaikka tilanne kotona on ollut vakava jo pitkään. Kirjeessä kuvastuu, kuinka interventio ei ole tapahtunut oikea-aikaisesti sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden vuoksi.

Kirjeissä nuoret kuvaavat raskaaksi kertoa oma tarinansa vaihtuvalle sosiaalityöntekijälle yhä uudelleen ja uudelleen. Monilla nuorilla on kokemuksia siitä, kuinka he ovat kertoneet elämäntarinaansa sosiaalityöntekijälleen, mutta hyvin pian sosiaalityöntekijä on taas vaihtunut ja nuori kokee joutuneensa aloittamaan uuden työntekijän kanssa puhtaalta pöydältä. Kirjeissään nuoret kuvaavat menneisyytensä kertomisen raskaana aina uudelleen Alla olevassa kirjeessä kuvastuu nuoren kokemus luottamuksen syntymisestä:

” – – Yhtä asiaa olen kuitenkin harmitellut: sitä, että sosiaalityöntekijäni vaihtui sijoitukseni alkuvaiheessa monta kertaa ja ettei heillä ollut aikaa kohdata minua ja tutustua minuun. En muista enää kuinka monta sosiaalityöntekijää minulla oli, mutta sen muista, kuinka raskasta oli aina uuden työntekijän kanssa aloittaa alusta; lähteä rakentamaan suhdetta ja luottamusta nollasta, kertoa oma elämäntarina uudelleen ja uudelleen. Liian monta kertaa asiakassuunnitelmaneuvoittelussa ajattelin, että miksi aina katsotaan elämäni taaksepäin, kun eikö suunnan pitäisi olla eteenpäin? Eikö pitäisi keskittyä siihen, mitä minusta voi tulla sen sijaan, että perataan mennyttä? – – Siivet kantaa”

Sosiaalityöntekijöiden suuri vaihtuvuus aiheuttaa saa nuoret kokemaan epäluottamusta sosiaalityöntekijän pysyvyyttä kohtaan. Kirjeissä nuoret kuvaavat luottamuksellisen suhteen vaativan ennen kaikkea aikaa, mutta sosiaalityöntekijöiden vaihtuessa suhteen muodostuminen on mahdotonta. Osa nuorista kuvaa kirjeissään pitävänsä tietoisesti etäisempää suhdetta sosiaalityöntekijäänsä, eikä heillä ole halua lähteä rakentamaan sosiaalityöntekijänsä kanssa tiiviimpää suhdetta, sillä sosiaalityöntekijä saattaa vaihtua milloin tahansa. Kirjeissä nousee esille myös nuorten oma kokemus rikkinäisistä ihmissuhteista menneisyydestään,

mikä vaikeuttaa omalta osaltaan luottamuksellisen suhteen syntyyn. Alla olevassa kirjeessä kiteytyy luottamuksellisen suhteen muodostamisen haasteet:

” – Luottamusta kun on jo muutenkin vaikea rakentaa ihmisten kanssa omien kokemusten takia. Saati sitten sosiaalityöntekijän kanssa, jota itse et tunne, mutta joka tietää kaiken sinusta. Luottamus ei ehdi rakentua lyhyessä ajassa, vaan se kehittyy ajan saatossa. Jos asioitasi hoitava henkilö vaihtuu koko ajan, ei luottamusta ehdi rakentua yhtään. Kuinka muut olettaa sinun pystyvän puhumaan asioistasi tälläisen henkilön kanssa? – Itsenäistynvä nuori Etelä-Suomesta ”

Luottamuksellisen suhteen kehittymisen kannalta nähdään tärkeänä, että sosiaalityöntekijä keskittyy täysin nuoreen ja kohtaaminen onnistuu. Sosiaalityöntekijän tulee olla aidosti kiinnostunut nuoresta ja tämän elämästä. Yksi nuori kuvaa kirjeessään, kuinka sosiaalityöntekijä tekee hyvin tärkeitä ja nuoren elämään vaikuttavia merkityksellisiä päätöksiä, jonka vuoksi myös sosiaalityöntekijän tulee osoittaa olevansa luottamuksen arvoinen. Vuorovaikutussuhteen onnistumiselle nähdään tärkeänä myös henkilökemioiden kohtaaminen, mikä mainittiin useammassa kirjeessä.

Merkittävä huomio tutkimusaineistosta on, ettei nuorilla ole ollut tietoa omista oikeuksistaan, eivätkä he ole osanneet vaatia kahdenkeskisiä tapaamisia sosiaalityöntekijänsä kanssa. Nuoret ovat tyytyneet siihen, ettei sosiaalityöntekijät ole läsnä heidän elämässään, sosiaalityöntekijät saattavat vaihtua ja päätöksiä tehdään, vaikka he eivät tunne nuorta. Yksi kirje on silmiä avaava esimerkki siitä, kuinka eri oikeudet nivoutuvat toisiinsa. Pahimmassa tapauksessa sosiaalityöntekijän vaihtuvuus voi vaikuttaa siihen, että useammat nuoren oikeudet jäävät toteutumatta:

” – Tänä aikana minulla on ollut 5–6 sosiaalityöntekijää. He ovat tavanneet minua n. 1–2 kertaa vuodessa, tilanteessa, jossa on ollut läsnä sijaisvanhempiani sekä perhekotivanhempiani. En ole siis tiennyt, että minulla olisi oikeus tavata sosiaalityöntekijääni kahden kesken. Tämä on vaikuttanut esimerkiksi siihen, että sosiaalityöntekijäni ei ole tiennyt kohtaamastani kaltoinkohtelusta sijaisperheessä. Minulla ei ole ollut minkäänlaista mahdollisuutta hänelle siitä ikinä kertoa, sillä sijaisperheen vanhemmat vahtivat myös sähköpostiani ja puheluitani. Enkä tosiaan edes tiennyt sosiaalityöntekijäni yhteystietoja. – Santtu ”

Nuori kuvaa kirjeessään, kuinka sosiaalityöntekijät ovat vaihtuneet hänen sijoituksensa aikana, eikä hänellä ole ollut tietoa sosiaalityöntekijänsä yhteystiedoista. Kirjeessä toistuu

monen muun kirjeen tavoin kokemus siitä, kuinka kahdenkeskiset tapaamiset sosiaalityöntekijän kanssa puuttuvat ja nuoren mielipiteen ja näkemyksen ilmaisemisen esteenä ovat ulkopuoliset henkilöt. Lisäksi edellä mainitut sosiaalityöntekijän tapaaminen ja oman mielipiteen ilmaisu ovat tapahtuneet virallisessa tapaamisessa, jossa on ollut paikalla muita ulkopuolisia henkilöitä. Tietämättömyys omia oikeuksia kohtaan johtaa siihen, ettei niitä myöskään osaa vaatia.

5.4 Tutkimustulosten yhteenveto

Taulukossa 4. on kuvattu keskeisimmät tutkimustulokset siitä, kuinka sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus heikentää lasten oikeuksien toteutumista sijaishuollossa.

TAULUKKO 4. Tutkimustulosten yhteenveto taulukoituna

Lastensuojelulaissa määritelty oikeus	Oikeuden sisältö	Kuinka sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus heikentää oikeuden toteutumista sijaishuollossa?
Lapsen mielipiteen selvittäminen ja huomioon ottaminen (5§)	Lapselle on turvattava mahdollisuus esittää mielipiteensä häntä koskevassa lastensuojeluasiassa. Sekä päätöksenteossa että sijaishuollon toteuttamisessa täytyy kiinnittää erityistä huomiota lapsen mielipiteisiin ja toivomuksiin.	Sosiaalityöntekijän vaihtuvuus, suuret asiakasmäärät ja kiire heikentävät kuulluksi tuleamista. Lisäksi kuulemisen painottuminen ulkopuolisiin tahoihin heikentää nuoren omaa mielipiteen ja näkemyksen esille tuloa.
Lapsen oikeus saada tietoa omasta tilanteestaan (53§)	Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävänä on huolehtia, että lapsi saa tietoa omasta tilanteestaan, huomioiden lapsen ikä ja kehitystaso. Lapselle ei anneta tietoja, jotka voisivat järkyttää häntä tai ovat muutoin hänelle vahingollisia.	Nuorella ei ole tietoa kuka hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä on ja kuinka hänet tavoittaa. Sosiaalityöntekijän vaihtuvuuden myötä tiedonkulku on puutteellista niin nuorelle, kuin vaihtuvien sosiaalityöntekijöiden välillä.
Lapsen oikeus tavata sosiaalityöntekijäänsä (53 §)	Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän täytyy huolehtia, että voi tavata sosiaalityöntekijäänsä kahden kesken. Näin lapsi voi keskustella itseään ja sijaishuoltoaan koskevista asioista luottamuksellisesti.	Tapaamiset rajoittuvat virallisiin palavereihin eikä kahdenkeskiset tapaamiset toteudu. Luottamuksellinen suhde ei ole päässyt kehittymään työntekijävaihdosten vuoksi, jolloin avoin keskustelu sijaishuollosta ei toteudu.
Lapsen oikeus läheisiin ihmissuhteisiin (53§)	Sijaishuollossa olevalla lapsella on oikeus hänelle tärkeisiin, turvallisiin ja läheisiin ihmissuhteisiin. Lapsella on oikeus tavata vanhempiaan, sisaruksiin ja muita hänelle läheisiä ihmisiä. Yhteydenpito voi olla esimerkiksi vierailuja ja puhelinsoittoja. Lapselle täytyy kertoa, miten hän voi pitää yhteyttä läheisiinsä sijaishuollon aikana.	Tutkimusaineiston mukaan sosiaalityöntekijän vaihtuvuus ei heikennä nuoren oikeutta pitää yllä läheisiä ihmissuhteita.

Tutkimustulokset osoittavat, kuinka sosiaalityöntekijän vaihtuvuuden myötä nuoren kuulluksi tuleminen on heikentynyt. Sosiaalityöntekijän vaihtuessa tietoja, näkemyksiä ja mielipiteitä nuoren tilanteesta kerätään esimerkiksi nuoren vanhemmilta, sijaishuoltopaikan tai perhekodin ohjaajilta ja työntekijöiltä tai muilta yhteistyöverkostossa olevilta. Vaikka näkemysten ja tietojen kerääminen ulkopuolisilta on perusteltua, nuorten kokemus on, että heidän mielipiteensä ja kuulluksi tuleminen sivuutetaan kokonaan ja painoarvoa saa liiaksi muiden ihmisten näkemykselle tilanteesta. Tällaisia tilanteita ovat olleet esimerkiksi rajoitustoimenpiteet, jotka ovat vaikuttaneet merkittävästi nuoren arkeen ja elämään. Tutkimusaineiston mukaan nuoren mielipiteen selvittäminen ja kuulluksi tuleminen tapahtuu virallisissa palavereissa, joissa on paikalla myös muita ihmisiä. Kirjeissä nuoret kokevat vaikeiden asioiden esille tuomisen haastavana, sillä keskustelu on usein hyvin aikuislähtöistä ja palaverissa saattaa olla uusi sosiaalityöntekijä, jota nuori ei tunne.

Heikentyneeseen nuoren kuulluksi tulemiseen vaikuttaa myös sosiaalityöntekijöiden heikot resurssit. Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus, kiire ja suuret asiakasmäärät tiedostetaan ja ne nähdään esteenä sille, ettei sosiaalityöntekijällä ole aikaa tavata ja kuulla nuorta. Tutkimusaineistossa tulee esille nuorten toive siitä, kuinka he haluaisivat olla enemmän tekemisissä sosiaalityöntekijänsä kanssa ja kaipaavat vierelleen luotettavaa aikuista, jolle pystyvät puhumaan avoimesti. Merkittävä näkökulma tutkimusaineistossa on, kuinka kiireistä sosiaalityöntekijää ei haluta kuormittaa omilla ongelmilla. Näkökulman esille tuleminen on merkittävää, sillä nuoren lojaalius suhteessa sosiaalityöntekijään voi pahimmillaan aiheuttaa sen, ettei sosiaalityöntekijä saa tärkeitä tietoja nuorelta. Tutkimusaineiston mukaan sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus ei heikennä lasten oikeutta pitää yllä läheisiä ihmissuhteita. Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden myötä nuoret eivät ole kuitenkaan päässeet keskustelemaan sosiaalityöntekijänsä kanssa perheen tilanteesta ja esimerkiksi huolestaan vanhempaan kohtaan. Sosiaalityöntekijällä nähdään olevan ensisijainen vastuu tuen antamisesta myös vanhemmille lapsen ollessa sijaishuollon asiakas.

Tutkimustulokset osoittavat, että sosiaalityöntekijän vaihtuvuuden myötä nuorten tiedonsaanti on puutteellista. Merkittävimpana huomiona tutkimusaineistosta nousee esille, kuinka nuorella ei ole tietoa kuka hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä on. Lapsen oikeusturvan toteutumisen kannalta on tärkeää, että kaikilla osapuolilla on tieto lapsen asioista vastaavasta sosiaalityöntekijästä. Sosiaalityöntekijän vaihtumisesta ei informoida

nuorta ja ikävimmässä tapauksessa palaverissa on vastassa uusi sosiaalityöntekijä. Tietämättömyys sosiaalityöntekijästä heijastuu myös aiempaan lapsen oikeuteen esittää oma mielipiteensä ja tulla kuulluksi.

Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus heikentää myös tiedonkulkua ja nuorten tiedotusta nuorta koskevissa asioissa. Tutkimusaineistossa nuoret kuvaavat, kuinka he ovat jääneet päätöksentekoprosessin ulkopuolelle. Nuoret kokevat tilanteen epäoikeudenmukaisena, kun heille vieras ja tuntematon sosiaalityöntekijä voi tehdä heidän elämään vaikuttavia päätöksiä. Tutkimusaineistossa nuoret peräänkuuluttavat perustelujen saannin tärkeyttä, jolloin myös tehty päätös olisi mahdollista ymmärtää paremmin ja sopeutua tilanteeseen. Nuorten kokemuksen mukaan sosiaalityöntekijän vaihtuessa nuorten tiedot ja sovitut asiat eivät myöskään siirry työntekijältä toiselle. Uusi sosiaalityöntekijä voi olla hyvin tietämätön siitä, mitä tavoitteita nuoren kanssa on sovittu. Tällaiset tilanteet ovat aiheuttaneet nuorissa pettymyksen tunteita, kun sovituista asioista ei pidetä kiinni.

Heikentyneen kuulluksi tulemisen ja puutteellisen tiedonsaannin lisäksi sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus vaikuttaa myös sosiaalityöntekijän ja nuoren väliseen kahdenkeskisten tapaamisten toteutumiseen heikentäen niitä. Kahdenkeskisten tapaamisten merkitys voidaan nähdä tärkeänä, sillä tapaamisessa nuori pääsee keskustelemaan sijoitukseensa liittyvistä asioista luottamuksellisesti ilman ulkopuolisten läsnäoloa. Tutkimustuloksista nousee esille, kuinka nuori tapaa sosiaalityöntekijäänsä usein vain lakisääteisissä palavereissa, joissa on paikalla ulkopuolisia toimijoita. Sosiaalityöntekijän vaihtuvuuden näkökulmasta useat nuoret kuvaavat tilanteen, missä he näkevät uuden sosiaalityöntekijänsä ensimmäisen kerran virallisessa palaverissa.

Suurin osa tutkimuksen kirjeistä kuvaa jollain tasolla nuoren ja sosiaalityöntekijän luottamuksen ja keskinäisen suhteen merkitystä. Nuoret kokevat vaikeiden asioiden kertomisen sosiaalityöntekijälle mahdollisena vain silloin, jos nuori tuntee sosiaalityöntekijänsä ja heidän välillään vallitsee keskinäinen luottamus. Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus ja tapaamisten puuttuminen johtavat kuitenkin siihen, ettei nuori pääse missään vaiheessa rakentamaan suhdetta sosiaalityöntekijäänsä. Tutkimusaineistossa nuoret kuvaavat oman elämäntarinansa kertomisen yhä uudelleen ja uudelleen raskaaksi sosiaalityöntekijän vaihtuessa. Kun luottamus on vahvistunut edellisen sosiaalityöntekijän kanssa, joutuu sen rakentamaan

aina uudelleen työntekijän vaihduttua. Yksi nuori pohtii kirjeessään, miksi on aina palatava tarkastelemaan mennyttä, eikö voisi keskittyä jo tulevaan? Nuorten kokemukset usein vaihtuvista sosiaalityöntekijöistä johtavat epäluottamukseen myös sosiaalityöntekijöiden pysyvyyttä kohtaan. Kirjeissä kuvataan, kuinka nuori alkaa pitää tietoisesti etäisyyttä eikä sosiaalityöntekijälle kerrota enää asioita kuin päällisin puolin. Useissa kirjeissä nuoret kuvaavat kokemaansa epäoikeudenmukaista kohtelua ja kaltoinkohtelua. Nuoret ovat jättäneet vaikeita asioita kertomatta, sillä tilaisuutta kertomiselle ei ole luottamuspulan ja tapoimisten puuttuessa.

6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä aluvuossa tarkastelen tutkimustuloksia tuoden esille keskeisimpiä johtopäätöksiä ja havaintoja, peilaten niitä aiempaan tietoon ja tutkimukseen. Tämän lisäksi tuon esille, millaisia kehittämistarpeita antamani tutkimustulokset tuovat esille lapsen oikeuksien toteuttamiseen sijaishuollossa. Käsittelen myös tutkimusprosessia muun muassa tutkimuksen toteuttamisen, aineiston soveltuvuuden ja eettisyyden kautta.

6.1 Tutkimustulosten tarkastelua

Tutkimustuloksissa kuvastuu nuorten kokemus siitä, kuinka sosiaalityöntekijän vaihtuessa nuoren mielipide ja kuulluksi tuleminen sivuutetaan ja painoarvoa nuoren tilanteesta annetaan ulkopuolisten näkemyksille. Näitä tahoja ovat usein nuoren kanssa arkea elävät sijaishuoltopaikan ja perhekodin ohjaajat. Tilanteessa kuvastuu tahtoteorian kovempi näkemys lapsen kyvyttömyydestä vastata omasta hyvinvoinnista ja määrittää asioita itse. Lapsen hyvinvoinnin huolehtiminen katsotaan olevan aikuisen velvollisuus, eikä lapselle ole vielä oikeutta määrittää asioita oman tahtonsa kautta. (Aalto-Heinilä 2019.) Mielestäni etenkin sijoitettujen nuorten kohdalla olisi tärkeää pohtia, milloin nuoren omille mielipiteille ja näkemyksille voidaan antaa enemmän painoarvoa, jotta nuoret pystyvät kasvamaan kohti itsestään huolta pitäviksi aikuisiksi. Lastensuojelulain (417/2007, 5§) mukaan nuorelle tulee kuitenkin antaa mahdollisuus oman mielipiteen ja näkemyksen ilmaisuun. Jos tämä oikeus ohitetaan eikä sitä nähdä niin tärkeänä, että sitä suojeltaisiin (vrt. intressiteoria), onko nuoren oman mielipiteen ja kuulluksi tuleminen oikeus toissijaista?

Tutkimustulosten mukaan mielipiteen kysyminen tai näkemyksen ilmaiseminen on yleistä asiakassuunnitelmapalavereissa, joissa sosiaalityöntekijä tapaa nuorta. Näin myös Laakson (2019) tutkimuksessa. Yhdessä kirjeessä nuori kertoo, ettei hän ole tavannut sosiaalityöntekijäänsä kahden kesken, vaan paikalla on ollut joka tapaamisessa oma äiti, jolloin mielipiteen kertomiseen ei ole ollut mahdollisuutta. Piskanen, Kataja, Kuussaari & Holmila (2018) kuvaavat, kuinka vanhemman oleminen paikalla aiheuttaa nuorelle lojaliteettiriidan vanhemman ja nuoren hyvinvoinnin välillä. Lapsen mielipide tulee selvittää niin, ettei se heikennä lapsen ja vanhemman välistä suhdetta. Tilanteessa korostuu sosiaalityöntekijän tilanteiden lukutaito ja nuoren tilanteen kannalta oikeiden kysymysten esittäminen.

Tilanne sivuaa myös lastensuojelulain (417/2007, 53§), joka määrittää lapsen oikeuden tavata sosiaalityöntekijänsä kahden kesken.

Tutkimustulokset osoittavat, kuinka nuoret ovat kokeneet kaltoinkohtelua ja epäoikeudenmukaista kohtelua sijoituksensa aikana. Kokemukset ovat jääneet kertomatta, sillä sosiaalityöntekijän vaihtuvuuden vuoksi nuori ei ole kokenut kertomista turvalliseksi tai kertomiselle ei ole ollut sopivaa aikaa tai paikkaa. Lapsen oikeusturvan toteutumisen näkökulmasta tutkimustulos on merkittävä, ja turvallisesta sijaishuollosta ja sen valvonnasta on määrätty myös YK:n lasten oikeuksien sopimuksessa (60/1991). Laakson (2019) tutkimuksessa nousee esille sijoitettujen lasten pelko siitä, mitä seuraamuksia heille tulee, jos he tuovat ilmi sijaishuoltopaikassaan kokemiaan epäkohtia. Sosiaali- ja terveysministeriön (2016) julkaisema raportti toi silmiä avaavasti esille Suomen historiassa tapahtunutta lapsiin kohdistuvaa kaltoinkohtelua lastensuojelun sijaishuollossa. Raportin julkaisun myötä keskusteluun nousivat sijaishuollon valvonnan kehittäminen ja lapsen oikeudet, joihin tulisi tulevaisuudessa kiinnittää huomiota yhä enemmän. Myös YK:n lasten oikeuksien komitea (2011) on toistuvasti antanut Suomelle huomautuksia siitä, ettei kodin ulkopuolelle sijoitetuilla lapsilla ole käytössä tehokkaita valitusmenettelyitä.

Toinen mielipiteen ilmaisua ja kuulluksi tulemista heikentävä asia on tutkimusaineiston perusteella sosiaalityöntekijöiden resursseihin liittyvät asiat. Taustalla näyttää vaikuttavan sosiaalityöntekijöiden ajanpuute, jolloin nuoreen tutustuminen ja kahdenkeskiset tapaamisen jäävät vähälle, käytännössä lähes olemattomiin. Näin myös Wilénin (2018) tutkimuksessa, jossa sosiaalityöntekijät kuvaavat sijaishuollossa ajan lasten kanssa työskentelyyn olemattomaksi ja riittämättömäksi. Merkittävä resursseihin liittyvä näkökulma on mielestäni nuorten lojaalius kiireistä sosiaalityöntekijää kohtaan. Näkökulman esille tuleminen on merkittävää, sillä nuoren lojaalius suhteessa sosiaalityöntekijään voi pahimmillaan aiheuttaa sen, ettei sosiaalityöntekijä saa tärkeitä tietoja nuorelta. Useissa kirjeissä nuoret myös vetoavat sosiaalityöntekijöiden kohtuuttomiin asiakasmääriin. Nuorten kirjeistä välittyi kokemus siitä, etteivät sosiaalityöntekijät pysty nykytilanteessa kohtaamaan nuoria yksilöinä, asiakasmäärien ollessa kohtuuttoman suuret. Alhasen (2014) tutkimuksissa nousee esille, kuinka lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kohtuuttomat asiakasmäärät, kiire ja resurssipula voivat johtaa asiakasprosessin epäonnistumiseen, kun apua ei kyetä tarjoamaan oikeaan aikaan oikealla tavalla.

Sosiaalityöntekijän vaihtuvuudella on selkeä yhteys myös lapsen oikeuteen saada tietoa omasta tilanteesta. Merkittävimpänä huomiona tutkimusaineistosta nousee esille, kuinka nuorella ei ole tietoa kuka hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä on, tutkimustulos vahvistaa Valviran kyselyn tuloksia epätietoisuudesta sosiaalityöntekijää kohtaan (Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto 2019). Sosiaalityöntekijän vaihtumista ei informoida nuorta, ja ikävimmässä tapauksessa palaverissa on vastassa uusi sosiaalityöntekijä. Myös Curryn (2019) tutkimus osoittaa, ettei nuori saa tietoa työntekijän vaihtuvuudesta eikä asiaa käsitellä lapsen tai nuoren kanssa. Mielestäni nuoren näkökulmasta tarkasteltuna tilanne on haastava. Jos nuori ei ole tietoinen, kuka pitää huolen hänen laillisista oikeuksista ja tekee päätöksiä, on mielestäni tällaisessa tilanteessa nuoren oikeusturva vakavasti vaarantunut (vrt. lastensuojelulaki 417/2007; yleissopimus lasten oikeuksista 60/1991). Tietämättömyys sosiaalityöntekijästä heijastuu myös aiempaan lapsen oikeuteen esittää oma mielipiteensä ja tulla kuulluksi. Entä kuinka nuori voi ilmoittaa kokemastaan epäoikeudenmukaisuudesta, jos hänellä ei ole tietoa kuka hänen oikeuksiaan puolustaa? Lapsiasiainvaltuutetun julkaisu korostaa, kuinka sijaishuoltoon sijoitetulla lapsella on oikeus tietää sosiaalityöntekijänsä yhteystiedot ja kuinka tämän tavoittaa. Lisäksi kaikille sijaishuollossa oleville nuorille tulee antaa perustiedot lastensuojelun valvonnasta vastaavista viranomaisista sekä tiedon siitä, kenelle voi kertoa epäkohdista. (Vario ym. 2012.) Mielestäni vastuu näiden perustietojen antamisesta on sosiaalityöntekijän lisäksi myös sijaishuoltopaikoilla.

Tutkimusaineiston mukaan nuorille ei myöskään kerrota riittäviä perusteluja päätöksille, eikä heitä oteta mukaan päätöksentekoprosessiin. On kuitenkin huomioitava, kuinka lastensuojelulaki (417/2007, 53§) määrittää, että sijaishuollossa olevalle lapselle selvitetään ikä ja kehitystaso huomioiden tehdyt päätökset ja suunnitelmat. Tilanteessa korostuu siis sosiaalityöntekijän oma näkemys siitä, mitä kaikkea lapselle tai nuorelle voidaan tilanteesta kertoa. Merkittävään asemaan arvioinnissa nousee, kuinka hyvin nuoren sosiaalityöntekijä tuntee nuoren, tämän valmiudet ja kehitystason. Näin ollen nuoren tiedottaminen häntä koskevissa asioissa on liitoksissa myös nuoren ja sosiaalityöntekijän väliseen suhteeseen ja nuoren tuntemiseen. Nuoren osallistaminen ja yhteistyöhön vaikuttaminen ei kuitenkaan tutkimustulosten perusteella toteudu, vaikka ne ovat keskeisiä linjauksia lastensuojelun laatuosituksessa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019).

Tutkimustuloksista selviää, kuinka sosiaalityöntekijän vaihtuvuus ei heikennä lapsen oikeuteen turvallisten ja jatkuvien ihmissuhteiden ylläpitämistä. Tutkimustulos kertoo mielestäni siitä, kuinka nuoren elämässä tärkeät ihmissuhteet jatkuvat sosiaalityöntekijän vaihtumisesta huolimatta. Helavirta (2018) muistuttaa, kuinka lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ei ole ainoa julkishallinnon edustaja, joka vastaa sijoitetun lapsen asioista. Lapsen huoltajuus on monella tapaa jaettua ja rinnakkaista, missä korostuvat sosiaalityöntekijän, vanhempien ja sijaishuoltopaikan välinen yhteistyö. Henkilökohtaisella tasolla esimerkiksi sijaishuoltopaikkojen toimijat vastaavat päivittäisellä tasolla lapsen arjen sujumisesta, huolenpidosta ja kasvatuksesta. Lisäksi heillä on myös usein läheinen suhde sijoitetun lapsen vanhempiin.

Tutkimusaineistosta nousee kuitenkin esille nuorten huoli siitä, etteivät heidän vanhempansa tai muu perhe saa riittävää tukea sosiaalityöntekijältä. Näkökulma on mielestäni tärkeä ja etenkin sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden näkökulmasta huomioitava. Millaiset resurssit uudella sosiaalityöntekijällä on vanhempien tukemiseen ja ajan antamiseen, jos nykyiset resurssit ajankäytön ja asiakasmäärien suhteen eivät mahdollista tapaamisia edes nuorten kanssa säännöllisesti? Myös sosiaalityöntekijän näkökulmasta on tärkeää, että hän oppii tuntemaan sijoitetun nuoren, tietää hänen perheen tilanteen ja pystyy puuttumaan asioihin herkemmin. Myös Roose & Bie (2008) tuovat esille intervention oikea-aikaisuuden ja tehokkuuden merkityksen, jotta lapsen oikeudet toteutuvat.

Kuten tutkimustulosten aiemmassa tarkastelussa nousee esille, tutkimusaineiston kirjeistä suurin osa käsittelee jollain tasolla sosiaalityöntekijän vaihtuvuuden merkitystä lapsen oikeuteen tavata sosiaalityöntekijäänsä. Tutkimusaineiston perusteella voidaan mielestäni todeta, että nuoret pitävät kahdenkeskisiä tapaamisia sosiaalityöntekijänsä kanssa merkityksellisinä. Tutkimustuloksia tarkastellessa nousi esille, kuinka tärkeää luottamuksellisen suhteen kehittyminen nuoren ja sosiaalityöntekijän välille on. Curryn (2019) tutkimuksessa nousee esille pysyvän ja luottamuksellinen suhteen tärkeys, ja nuoret kuvaavat pitkäaikaisen suhteen kohottavan heidän emotionaalista ja suhteellista hyvinvointia. Pitkäaikainen suhde työntekijän kanssa antaa nuorelle mahdollisuuden käsitellä myös aiempien ihmissuhteiden aiheuttamia tunteita.

Tutkimusaineistossa nousi esille useamman kirjeen kautta, kuinka nuoret kokivat oman elämäntarinansa kertomisen yhä uudelleen ja uudelleen raskaaksi. Kun luottamus oli vahvistunut edellisen sosiaalityöntekijän kanssa, joutui sen rakentamaan aina uudelleen työntekijän vaihduttua. Yksi nuori pohti kirjeessään, miksi on aina palattava tarkastelemaan menynyttä, eikö voisi keskittyä jo tulevaan? Nuorten kokemukset usein vaihtuvista sosiaalityöntekijöistä johtivat epäluottamukseen sosiaalityöntekijöiden pysyvyyttä kohtaan. Kirjeissä kuvattiin, kuinka nuori alkoi pitää tietoisesti etäisyyttä eikä sosiaalityöntekijälle kerrottu enää asioita kuin päällisin puolin. Myös Curryn (2019) tutkimuksessa nuoret kertoivat osanneensa odottaa työntekijöiden lähtöä, jolloin luottamuksellinen suhde ei ole kehittynyt.

6.2 Kehittämistarpeet ja johtopäätökset

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän päätehtävä on huolehtia sijoitetun lapsen oikeusturvasta ja sen toteutumisesta. Vastuu ja velvollisuus lapsen oikeuksien toteuttamisesta on tehtävänä merkittävä. Jotta sosiaalityöntekijä voi tehdä vaikuttavia, oikea-aikaisia ja lapsen edun mukaisia päätöksiä, korostuu mielestäni sosiaalityöntekijän ja sijoitetun lapsen välinen suhde. Sosiaalityöntekijän on tunnettava huostaanotettu lapsi, jotta edellä mainitut päätökset ja oikeudet voisivat toteutua. Tutkimus osoittaa, kuinka merkittävästi sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus vaikuttaa lastensuojelulaissa (417/2007) esitettyihin lasten oikeuksiin. Tutkimus antaa mielestäni havainnollistavan kuvan siitä, millaisena sosiaalityöntekijän vaihtuvuus nuorelle näyttäytyy, ottaen huomioon myös aiemman tiedon ja tehdyt tutkimukset aiheesta. Tutkimuksen johtopäätöksissä on kuitenkin huomioitava, kuinka tutkimukseni on tehty nimenomaan lasten oikeuksien heikentymisen näkökulmasta. Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden tutkiminen myönteisen viitekehyksen kautta toisi erilaisen näkökulman aiheeseen.

Jotta sosiaalityöntekijällä on aikaa tavata sijaishuollossa asuvaa nuorta yli kaksi kertaa vuodessa ilman ulkopuolisten läsnäoloa, vaatii se asiakasmäärien enimmäismitoitusta. Tällä hetkellä sosiaalityöntekijöiden suuri vaihtuvuus aiheuttaa sen, ettei uusi työntekijä pysty tutustumaan ja tapamaan kaikkia asiakkaitaan. Saatava tieto kerätään muilta viranomaisilta sekä dokumenteista, eikä vuorovaikutussuhteen rakentamiselle nuoren kanssa ole aikaa. Sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitukseen liittyvä keskustelu on ollut pinnalla useita vuosia. Lastensuojelulain vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti

(2020) yhdessä hallituksen esityksen kanssa ehdottavat asiakasmitoituksen enimmäismääräksi 35 lasta / lastensuojelun sosiaalityöntekijä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020). Lastensuojelun keskusliitto (2021) on ehdottanut asiakasmääräksi korkeintaan 25 lasta. Merkittävää on, että keskustelu on edennyt hallituksen esitykseen ja toivottavasti myöhemmin myös päätökseen asti.

Toisena kehittämistarpeena nostaisin esille nuorten tietoisuuden omista oikeuksistaan sijaishuollossa. Tutkimus osoittaa, kuinka nuoret eivät olleet tietoisia omista oikeuksistaan eivätkä osanneet vaatia niitä. Myös YK:n lapsen oikeuksien komitea (2011) on nostanut esille, kuinka Suomen tulisi kiinnittää huomioita siihen, että sijoitetut lapset olisivat yhä tietoisempia oikeusturvasta, valitusmenettelyistä ja yhteydenottotahoista. Oikeusturvaan liittyvän tärkeyttä ovat nostaneet esille muun muassa Lastensuojelun keskusliiton politiikka suositus (2021) ja Pesäpuu ry (2020). Mielestäni oikeusturvaan liittyvää keskustelua nuoren kanssa tulisi lisätä niin sijaishuoltoapaikassa, että sosiaalityöntekijän toimesta.

Tutkimukseni valossa tuon esille myös sosiaalityöntekijän omaan työöteeseen liittyviä huomioita ja kehittämistarpeita, joihin ei tarvita erillistä lakimuutosta vaan jokaisen sosiaalityöntekijän oman työroolin tarkastelua. Tutkimustuloksista nousee esille, kuinka palavereissa sosiaalityöntekijä valittaa kiirettä ja hoitaa kysymykset ja tapaamiset rutiininomaisesti. Vaikka sosiaalityöntekijälle nuorten palaverit ovat jokapäiväisiä ja rutiininomaisia, voi jokainen sosiaalityöntekijä kiinnittää huomiota, kuinka hän kohtaa nuoren ja millä tavalla hän nuorta lähestyy. On myös huomioitavaa, kuinka nykyinen teknologia antaa mahdollisuuksia vuorovaikutuksen ylläpitämiseen myös kasvokkain tapahtuvan vuorovaikutuksen lisäksi. Uusi sosiaalityöntekijä voi huomioida nuorta laittamalla nuorelle viestillä yhteystietonsa ja kysyä kuulumisia, välillä sosiaalityöntekijä voi sijaishuoltoapaikkaan soittamisen lisäksi soittaa myös nuorelle. Väitän, että nuorten näkökulmasta tarkasteltuna nämä asiat ovat pieniä mutta merkityksellisiä, kun nuori tietää, että heitä muistetaan. Useissa kirjeissä nousi esille myös nuoren kokemus palavereista, ne koetaan vaikeina ja jännittävinä ja oman mielipiteen ilmaisu voi olla vaikeaa. Sosiaalityöntekijä voi huomioida nuoren tilannetta olemalla häneen yhteydessä ennen palaveria ja kysyä onko hänellä asioita, joista haluaisi puhua muiden läsnä ollessa tai kahden kesken.

Sosiaalityöntekijän vaihtumisessa korostuu uuden sosiaalityöntekijän aktiivisuus ja kiinnostus sijoitettua nuorta kohtaan. Sosiaalityöntekijän vaihtuessa on ehdottoman tärkeää,

että tieto uudesta sosiaalityöntekijästä välittyy lapselle, hänen vanhemmilleen ja sijaishuolosta vastaavalle taholle. Heillä tulee myös olla tieto siitä, mistä sosiaalityöntekijän tavoittaa. Tutkimusaineiston mukaan lapsella ja nuorella ei saattanut olla tietoa niistä oikeuksista, joita heillä lain mukaan lastensuojeluasiakkaana on. Näen merkityksellisenä, että sosiaalityöntekijä kertoo lapselle tämän oikeudesta tavata sosiaalityöntekijää kahden kesken, ilmaista mielipiteensä häntä koskevissa asioissa ja saada tietoa tilanteesta sijoituksen suhteen. Sosiaalityöntekijän tulisi myös antaa tieto siitä, kuinka nuori voi kertoa kokemastaan epäoikeudenmukaisuudesta ja mitkä ovat ne tahot, joihin hän voi ottaa yhteyttä. Koen, että avoimuus ja nuorten tietoisuus oikeuksista edesauttavat turvallista sijaishuoltoa.

Sosiaalityöntekijän vastuulla on lähteä rakentamaan luottamuksellista suhdetta järjestämällä kahdenkeskisiä tapaamisia lapsen kanssa myös palaverien ulkopuolella, ja kuulla lasta ilman kolmansia osapuolia. Aito kiinnostus, läsnäolo ja työntekijän pysyvyys luovat tärkeän pohjan työskentelylle, sen sijaan että tapaamiset ovat rutiininomaisia palavereita. Kun sosiaalityöntekijä pysyy nuoren elämässä ja luottamussuhde on kehittynyt, näyttäisi sillä olevan tutkimustulosten valossa olevan suuri merkitys useamman lapsen oikeuden toteutumiseen. Lapsen on helpompi ilmaista oma mielipide ja tulla kuulluksi tutulle työntekijälle ja kynnys yhteydenottoon madaltuu.

6.3 Tutkimusprosessin arviointia

Tutkimusprosessini on kestänyt hieman yli vuoden verran. Pohtiessani tutkimustani ja aiheen merkitystä tutkimuksen teon jälkeen, koen tutkimukseni antavan yhteiskunnallisesti tärkeän näkökulman sosiaalityöntekijän vaihtuvuudesta käytävään keskusteluun. Vaikka tutkimusaineistossa ja kirjoituspyynnössä ei ole pyydetty nuoria kuvaamaan lasten oikeuksiin liittyviä kokemuksia, on mielestäni hätkähdyttävää, kuinka vahvasti lasten oikeudet nousivat tutkimusaineistossa esille. Kirjeissä oli hyvin koskettavia kokemuksia sosiaalityöntekijöiden merkityksistä.

Tutkimusprosessini arvioinnissa on merkittävää pohtia tutkimusaineistoni luotettavuutta. Valmiin aineiston käyttämiseen on suhtauduttava kriittisesti, sillä aineisto ei ole tutkijan itsensä laatima. On huomioitava, kuinka hyvin valmis aineisto soveltuu sellaisenaan käytettäväksi tutkimuksessa ja onko tarvetta esimerkiksi täydentää valmista aineistoa omalla

tutkimusaineistolla. Valmista aineistoa käytettäessä on myös huomioitava lähdekritiikkiin liittyvät asiat. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2004, 175, 178.) Koen, että tutkimusaineiston luotettavuutta lisää Pesäpuu ry:n pitkäaikainen toiminta lastensuojelun kehittämissä, julkaisun ajankohtaisuus ja julkinen saatavuus. Mielestäni aineiston luotettavuutta lisää myös se, että kirjeet ovat nuorten itsensä kirjoittamia ja tuottamia. Kirjeiden keräämiseen, anonymitettiin sekä julkaisuun liittyvissä tarkentavissa kysymyksissä olin yhteydessä julkaisun tekijään. Pyrin saamaan mahdollisimman tarkasti tietoon niitä asioita, jotka ovat voineet vaikuttaa aineiston luotettavuuteen. Sain hyvin yksityiskohtaiset tiedot siitä, miten ja milloin julkaisu on kerätty, kuinka kirjoituspyyntö on toimitettu vastaajille ja mitä mahdollisia muutoksia kirjeisiin on tehty ennen niiden julkaisua. Tutkimusaineistona Pesäpuu ry:n julkaisu oli mielestäni hyvin kattava kirjeiden suuren määrän vuoksi. Tutkimusaineistona se mahdollistaa myös sen, että monien nuorten ääni ja kokemus tulevat kuulluksi. Mielestäni aineiston täydentäminen jollakin toisella aineistolla ei ollut tarpeellista.

Laadullisen tutkimuksen arviointia tehdessä tulee kiinnittää huomiota tarkkaan selostukseen tutkimuksen toteuttamisesta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 217). Lukijoille on annettava mahdollisimman tarkka kuvaus siitä, mitä tutkija on tehnyt ja kuinka ne ovat vaikuttaneet tutkimustuloksiin (Tuomi & Sarajärvi 2011, 141). Pyrin lisäämään oman tutkimukseni luotettavuutta perustelemalla valintojani ja kuvaamalla tutkimusprosessia mahdollisimman tarkasti. Erityistä huomiota kiinnitin tutkimusaineiston analyysiin, jossa hahmotin omaa työskentelyäni kuvioiden ja taulukoiden kautta. Myös esimerkkejä käyttämällä toin esille, kuinka olen analysoinut kirjeiden merkityksiä. Koen, että tutkijana minun piti kiinnittää erityistä huomiota kirjeiden tulkintaan. Osa kirjeistä oli hyvin lyhyitä tai niissä oli kuvattuna tutkimukseni kannalta merkityksellisiä asioita hyvin monipuolisesti. Tutkijana minun piti löytää kirjeestä keskeisin sanoma. Tutkimuksen luotettavuuden näkökulmasta analyysin ja johtopäätösten tekeminen rauhallisesti ajan kanssa ovat olleet tärkeässä asemassa. Itselleni on tärkeää, että voin seistä tekemäni tutkimukseni takana. Kokonaisuudessaan tutkimusprosessiini käyttämä aika oli sopiva. Välillä otin etäisyyttä tutkimuksen tekemiseen, jotta saisin uusia näkökulmia sen toteuttamiseen. Koen, että kirjoitustauot teki-vät hyvää, ja selkiyttivät omaa työskentelyäni. Vaikka olen itse työskennellyt kuusi vuotta sijaishuollossa tehden töitä sijoitettujen nuorten kanssa, en kokenut sen vaikuttavan tutkimuksen tekemiseen. Sen sijaan omat ajatukseni sosiaalityöntekijän roolista ja merkityksestä saivat uusia näkökulmia prosessin myötä.

Tutkimusprosessin aikana aiemman tutkimuksen, sekä teoreettisen viitekehyksen tekeminen osoittautui haasteelliseksi. Lapsen oikeuksia lastensuojelussa koskeva suomalainen kirjallisuus oli hyvin vähäistä ja painottui tiettyihin julkaisuihin ja tutkijoihin. Toisaalta koen, että nämä teokset kuvasivat hyvin monipuolisesti ja tarkasti lapsen/nuoren asemaa ja oikeuksia sijaishuollossa, tieto oli myös ajankohtaista. Teoriaosuudessa pyrin tarkastelemaan lapsen oikeuksia monipuolisesti, jotta tarkastelussa olisivat eri näkökulmat aiheeseen liittyen. Myös sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuutta koskevat tutkimukset nimenomaisesti lapsen oikeuksien näkökulmasta olivat hyvin harvassa. Vaikka sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus on ilmiönä Suomessa ja kansainvälisesti yleinen, on siitä tehty tutkimus yleensä työntekijöiden näkökulmaa tarkastelevaa. Kokonaisuudessaan olen kuitenkin tyytyväinen tutkimusprosessiini ja pitkäjänteisyyteen saada työ päätökseen.

6.4 Lopuksi

Voisi kuvata, että tutkimusta tehdessä minut yllätti, kuinka monessa kirjeessä nuoret kuvasivat kokemaansa kaltoinkohtelua sijaishuoltopaikassaan. Sijoitetuilla nuorilla voi olla taustalla hyvin rikkonaisia ihmissuhteita ja epävakaa elämää, josta puuttuvat turva ja rutiinit. On surullista lukea, ettei sijaishuolto ole pystynyt luomaan turvallista kasvun- ja kehityksen ilmapiiriä, vaan nuoret ovat kokeneet epäoikeudenmukaisuutta. Nuorten kokemukset kuvastavat, kuinka suomalaisessa lastensuojelussa on puutteita niin maailmanlaajuisten ohjeistusten, kotimaisen lainsäädännön sekä valtakunnallisten suositusten noudattamisessa. Tämä kertoo myös siitä, että sijaishuollon valvonta ja nuorten väylät kertoa kokemuksistaan eivät ole riittävät. Pidän tärkeänä, että asia on ollut myös yhteiskunnallisesti esillä ja esimerkiksi Pesäpuu ry:n X-ketju hanke keskittyy tukemaan sijaishuollossa kaltoinkohdelluiksi tulevia henkilöitä, ja edistämään turvallista sijaishuoltoa myös tulevaisuudessa.

Nuoret antoivat myös sosiaalityöntekijälle tärkeitä merkityksiä ja selkeän viestin siitä, kuinka he toivoisivat tulla kohdatuksi ja saavuttaa luottamuksellisen suhteen. Sosiaalityöntekijän päätäntävalta huostaanotetun nuoren asioihin on suuri ja toivoisin myös itse, että päätökset tehdään niin ettei nuori jää päätöksentekoprosessin ulkopuolelle. Toin aiemmin esille kehittämistarpeita ja näkemyksiäni siitä, kuinka sosiaalityöntekijät voivat huomioida

nuorta monin tavoin, vaikka aika ei riitä säännöllisiin tapaamisiin. Mielestäni pahimmillaan nuoren ulkopuolelle jättäminen aiheuttaa luottamuspulaa aikuisia ja koko palvelujärjestelmää kohtaan. Mitä vanhemmaksi nuori tulee, sitä yksinäisemmäksi hän olonsa kokee, jos hänen asioistaan ei ole välitetty, oltu kiinnostuneita tai pidetty huolta. Uskon, että tämä peilautuu myös nuoren omaan kiinnostukseen ja välittämiseen itseään kohtaan. Nuori kokee olonsa tärkeäksi, jos muut näkevät hänet merkityksellisenä. Työni loppuun liitän vielä yhden kirjeen, joka pysäytti itseni aiheen äärelle, kirjeestä on muutettu sosiaalityöntekijöiden nimet:

Ensin oli Taru, sitten Piia,
kolmantena Tapio,
kunnes tilalle tuli Riina.

Toisinaan sattui, toisinaan ei,
sitä enemmän koski,
mitä enemmän vei.

Toiset ei saaneet mitään,
toiset ihan vähän.
Opin – kun en anna,
suru loppuu tähän.

Perhe oli kiiltokuva
täynnä voimaa ja kannatusta
oli rakkautta ja ruokaa täysin turvattu tausta.
Vaan ei kukaan arvannut
miks sisin on täynnä vihaa
kun katsoivat vain kiiltokuvaa;
perheidylliä ja kaunista pihaa.

Ei sellaista kerrota minuuteissa,
ei toista tuntematta kuinka sellaisen edes sanoisi keskustelua itse ohjaamatta.
Jäi kannettavaksi salaisuus, kokemani hyväksikäyttö,
kun vain sanani olisi ollut siitä kyllin riittävä näyttö.

-Sitruunapuu

7 LÄHTEET

- Aalto-Heinilä, M. 2011. Voiko lapsilla olla oikeuksia? Suomen filosofisen yhdistyksen vuosikirja 2011. Ajatus 68, 8–33.
- Aalto-Heinilä, M. 2019. Oikeuksien tahtoteorian puolustus. Teoksessa Aalto-Heinilä, M. & Kurki, V. (toim.): Mitä oikeudet ovat? filosofian ja oikeustieteen näkökulmia. Helsinki, Gaudeamus, 81–95.
- Aer, J. 2013. Lastensuojeluoikeus. Helsinki, Sanoma Pro Oy.
- Alasuutari, P. 2007. Laadullinen tutkimus. Vaajakoski, Vastapaino.
- Alhanen, K. 2014. Vaarantunut suojeluvalta. Tutkimus lastensuojelujärjestelmän uhkatekijöitä. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 4/2014. Saatavilla https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116722/URN_ISBN_978-952-302-278-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y luettu 9.3.2021.
- Araneva, M. 2008. Lastensuojelun perhehoito. Lakimiesliiton kustannus.
- Bardy, M. & Heino, T. 2013. Katsaus lastensuojelun toimintaympyröihin. Teoksessa Bardy, M. & Heino, T. (toim.): Lastensuojelun ytimessä. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2013, 13–43. Saatavilla https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y luettu 25.2.2021.
- Berrick, JD., Dickens, J., Pösö, T. & Skivenes, M. 2015. Children's involvement in care order decision-making: A cross-country analysis. *Child Abuse & Neglect* 49, 128–141.
- Boylan, J. & Leback, M., 2000. Rights for Wronged Children: Training Child Welfare Professionals in Advocacy and Children's Rights. *Child Abuse Review* Vol. 9, 444–447.
- Braun, V. & Clarke, V. 2006. Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77-101.
- Braun, V. & Clarke, V. 2012. Thematic analysis. *APA Handbook of research methods in psychology: Vol. 2*, 57-71.
- Curry, A. 2019. "If you can't be with this client for some years, don't do it": Exploring the emotional and relational effects of turnover on youth in the child welfare system. *Children and Youth Services Review* 99, 374–385.

- Diaz, C., Pert, H. & Nigel, T. 2018. "Just another person in the room": young people's views on their participation in Child in Care Reviews. *Adoption & Fostering* Vol. 42 (4), 369–382.
- Eduskunnan oikeusasiamies 2018. Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2018. Saatavilla <https://www.oikeusasiamies.fi/documents/20184/42383/2018-fi/d41f123c-55c8-465e-9dd7-a154c59bc4fc> luettu 9.3.2021.
- Eronen, T. 2013. Viisi vuotta huostaanotosta. Seurantatutkimus huostaanotettujen lasten instituutionaalisista poluista. Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 4/2013. Saatavilla https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104355/URN_ISBN_978-952-245-833-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y luettu 1.3.2021.
- Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063> luettu 1.1.2021.
- Freeman, M. 2011. Why It Remains Important to Take Children's Rights Seriously. Teoksessa Freeman, M. (toim.): *Children's Rights: Progress and Perspectives: Essays from the International Journal of Children's Rights*. Martinus Nijhoff Publishers, Boston, 5–25.
- Forsell, M. Kuoppala, T. & Säkkinen, S. 2020. Lastensuojelu 2019. Tilastoraportti 28/2020. Saatavilla https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140215/Tr28_20.pdf?sequence=1&isAllowed=y luettu 5.3.2021.
- Forsman, S. 2010. Sosiaalityöntekijän jaksaminen ja jatkaminen lastensuojelussa. Henkilökohtaisen ja muodollisen uran rajapinnoilla. Tampereen Yliopisto, tutkimushankkeen loppuraportti. Saatavilla <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/65571/978-951-44-8155-0.pdf?sequence=1> luettu 1.2.2021.
- Hakalehto, S. & Toivonen, V. 2016. Lapsen oikeudet lastensuojelussa. Kauppakamari.
- Hakalehto, S. 2018. Lapsioikeuden perusteet. Helsinki: Alma Talent.
- Heinonen, H. 2016. Lastensuojelu ja lapsen etu. Teoksessa Törrönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lundén, T., Salovaara, P. & Veistilä M. (toim.): *Vastavuoroinen sosiaalityö*. Helsinki, Gaudeamus, 243–260.
- Helavirta, S. 2018. Lapsen asioista vastaaminen huostaanoton jälkeen sosiaalityöntekijöiden kuvaamana. Teoksessa Enroos, R., Heino, T. & Pösö T. (toim.): *Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Helsinki, Gaudeamus, 188–223.
- Hoikkala, S. & Kuokkanen, J. 2017. Turvallisesti sijaishuollossa. Väkivaltatyön keinoja lastensuojelulaitoksessa. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 4/2017.

- Saatavilla <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Turvallisesti-sijaishuollossa.pdf> luettu 11.1.2020.
- Hoikkala, S., Kojo, R., Tervo, J. & Aaltonen, T. 2017. Sijaishuollon ohjauksen ja valvonnan malli. Kohti lapsikeskeistä ja lapsenoikeusperustaista toimintatapaa. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. Työpäpaperi 19/2017. Saatavilla https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132271/URN_ISBN_978-952-302-855-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y luettu 8.3.2021.
- Jokinen, A. 2016. Asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välinen suhde. Teoksessa Törrönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lundén, T., Salovaara, P. & Veistilä M. (toim.): Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki, Gaudeamus, 138–147.
- Juhila, K. 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere, Vastapaino.
- Kaijanen, M., Koskenkorva, M. & Westlund, O. 2020. 101-kirjettä. Pesäpuu ry. Saatavilla <https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2020/02/101-kirjetta%CC%88-1.pdf> luettu 1.3.2020.
- Kananoja, A. 2018. Selvityshenkilön arvio lastensuojelun henkilöstön riittävydestä ja ratkaisuehdotukset kuormituksen vähentämiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavilla <https://stm.fi/documents/1271139/6184550/Selvityshenkil%C3%B6n+arvio+lastensuojelun+kuormitus+FINALE+050318.pdf/a489a36e-7c2f-4ac7-9372-6bb221d2705e/Selvityshenkil%C3%B6n+arvio+lastensuojelun+kuormitus+FINAL+050318.pdf.pdf> luettu 1.6.2020.
- Kurki, V. 2019. Oikeuksien intressiteorian puolustus. Teoksessa Aalto-Heinilä, M. & Kurki, V. (toim.): Mitä oikeudet ovat? filosofian ja oikeustieteen näkökulmia. Helsinki, Gaudeamus, 65–80.
- Laakso, R. 2019. ”Ne näki musta” Huostassa olevien lasten hyvinvointi ja sijaishuoltoon liittyvät kysymykset. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 1/2019. Saatavilla https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137484/URN_ISBN_978-952-343-267-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y luettu 15.8.2020.
- Lastensuojelulaki 417/2007. Finlex - Lainsäädäntö. Ajantasainen lainsäädäntö. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417> luettu 1.2.2021.
- Lastensuojelun keskusliitto 2021. Lastensuojelun Keskusliiton lausuntoeduskunnan tarkastusvaliokunnalle koskien eduskunnan oikeusasiamiehen kertomusta vuodelta

2019. Saatavilla https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2021/02/10.2.2021_Lausunto-EOA-kertomuksesta-ja-valvonnasta_LSKL.pdf luettu 22.2.2021.
- Malja, M., Puustinen-Korhonen, A., Petrelius, P. & Eriksson, P. 2019. Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisuja 2019. Lastensuojelun laatusuositus 2019:8. Saatavilla https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf?sequence=4&isAllowed=y luettu 5.3.2021.
- Matela, K. 2011. Viihtyvät ja vaihtuvat. Lastensuojelun työssä pysymiseen ja työstä lähtemiseen vaikuttavat tekijät. Pohjoisen-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Saatavilla https://www.sosiaalikallega.fi/poske/julkaisut/julkaisusarja/Matela_Poske_julkaisut_33.pdf luettu 12.11.2020.
- Nuorisolaki 1285/2016. Finlex- Lainsäädäntö. Ajantasainen lainsäädäntö. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>
- Perustuslaki 731/1999. Finlex - lainsäädäntö. Ajantasainen lainsäädäntö. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Pirjatanniemi, E. 2017. Lapsen oikeuksien yleissopimus ja lasten oikeus palveluihin. Teoksessa Nykänen, E., Kalliomaa-Puha, L. & Mattila, Y. (toim.): Sosiaaliset oikeudet – näkökulmia perustaan ja toteutumiseen. Terveystieteiden ja hyvinvointinlaitos, Helsinki, 84–97.
- Piskanen, H., Kataja, K., Kuussaari, K. & Holmila, M. 2018. Nuorten näkemyksiä avusta ja tuesta palvelujärjestelmässä, kun vanhemmilla on päihdeongelma. Teoksessa Gissler, M., Kekkonen, M. & Känkänen, P. (toim.): Nuoret palveluiden pauloissa. Nuorten elinolot -vuosikirja, 104–112.
- Pösö, T. 2012. Lasten etu, oikeudet ja näkökulma moraalisisina kannanottoina. Teoksessa Forsberg, H. & Autonen-Vaaraniemi, L. (toim): Kiistanalainen perhe, moraalinen järjestyminen & sosiaalityö. Tampere, Vastapaino, 75–100.
- Pösö, T. 2018. Mistä puhutaan, kun puhutaan huostaanotosta? Teoksessa Enroos, R., Heino, T. & Pösö T. (toim): Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere, Vastapaino, 7–32.
- Roose, R. & Bie, DM. 2008. Children’s rights: a challenge for social work. *International social work* 51 (1), 37–46.
- Sosiaali- ja terveysalan lupavirasto 2019. Sijoitettujen lasten ja nuorten oikeuksien toteuttaminen ja pääsy lasten- ja nuorisopsykiatrian alojen palveluihin. Saatavilla

https://www.valvira.fi/documents/14444/1835702/Lasten_ja_nuorten_oi-keuksien_toteutuminen.pdf/2254ee98-f685-be57-e200-3d2f1b7236e7?t=1570601952640 luettu 1.12.2020.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2013. Toimiva lastensuojelu. Selvitysryhmän loppuraportti.

Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:19. Saatavilla https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74483/Toimiva%20lastensuojelu%20loppuraportti_final_19062013.pdf?sequence=1&isAllowed=y luettu 1.2.2021.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2019. Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8. Saatavilla https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf?sequence=4&isAllowed=y luettu 1.2.2021.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2020. Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:28. Saatavilla https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162414/STM_2020_28_rap.pdf?sequence=1&isAllowed=y luettu 1.2.2021.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto 2020. Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2020–2023. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira. Valvontaohjelmia 1:2020. Saatavilla https://www.valvira.fi/documents/14444/1006217/Sote_valtakunnallinen_valvontaohjelma_paivitys_2021.pdf/d13d4754-f571-6074-dc23-5858169e12af?t=1610613756082 luettu 4.3.2021.

Strolin-Goltzman, J., Kollar, S. and Trinkle, J. 2010. Listening to the Voices of Children in Foster Care: Youths Speak Out about Child Welfare Workforce Turnover and Selection. Oxford University: Social Work, January 2010, Vol. 55, No. 1: 47–53.

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2020. Lastensuojelun valvonta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-valvonta> luettu 28.2.2021.

Tham, P. 2006. Why are they leaving? Factors affecting intention to leave among social workers in child welfare. *British Journal of Social Work* 37 (7): 1225–1246.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2021. Lastensuojelun toimijoiden kelpoisuus, mitoitus ja täydennyskoulutus. Saatavilla <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun->

kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/hallinto/lastensuojelun-sosiaalityontekijan-kelpoisuus-ja-tehtavat#yleista%20sosiaalityontekijan%20ja%20sosiaalihjaajan%20tehtavista luettu 9.3.2021.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2011. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Saatavilla https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf luettu 1.10.2020.

Törrönen, M. & Munn-Giddins, C. 2018. Nuoret palveluiden pauloissa. Sijaishuollosta itenäistyvien nuorten emotionaalinen kiintymys. Teoksessa Gissler, M., Kekkonen, M. & Känkänen, P. (toim.): Nuoret palveluiden pauloissa. Nuorten elinolot -vuosikirja 2018, 147–157. Saatavilla https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137198/THL_TEE030_2018.pdf? luettu 1.2.2021.

Valtakunnallinen lastensuojelun henkilöstöselvitys 2014. Sosiaalialan- ja terveystieteiden valvontavirasto. Selvityksiä 1:2014. Saatavilla https://www.valvira.fi/documents/14444/22511/Lastensuojelun_henkilostonselvitys.pdf luettu 1.2.2021.

Valtioneuvosto 2021. Kansallinen lapsistrategia. Valtioneuvoston julkaisuja 2018:1. Saatavilla https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162864/VN_2021_8.pdf?sequence=4&isAllowed=y luettu 7.3.2021.

Vario, P., Barkman, J., Kiili, J., Nikkanen, M., Oranen, M. & Tervo, J. 2012. ”Suojele unelmia, vaali toivoa” Nuorten suositukset lastensuojelun ja sijaishuollon laadun kehittämiseksi. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2012:6. Saatavilla <https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2018/02/suojele-unelmia-vaali-toivoa.pdf> luettu 1.9.2020.

Wilén, L. 2018. Mitä kuuluu lastensuojelu? -julkaisusarja osa 2. Kohtaamisia? Lastensuojelun arki työntekijöiden näkökulmasta. Lastensuojelun Keskusliitto. Saatavilla https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/mitakuuluulas-tensuojelu2_19.8.pdf luettu 4.2.2021.

YK:n lapsen oikeuksien komitea 2011. sopimusvaltioiden yleissopimuksen 44 artiklan mukaisesti antamien raporttien käsittely. Saatavilla <https://um.fi/documents/35732/0/P%C3%A4%C3%A4telm%C3%A4tsuomeksi.pdf/783448d4-6e3f-d7c2-36ee-4b89978a795e?t=1553604441852> luettu 2.2.2021.

Yle 2020. Lastensuojelun suuri haaste on saada työntekijät jaksamaan ja pysymään alalla –
työelämäprofessori: "Vaihtuvuus vaarantaa koko systeemin". Saatavilla
<https://yle.fi/uutiset/3-11208454> luettu 10.9.2020.

Yleissopimus lasten oikeuksista 60/1991. Finlex - lainsäädäntö. Ajantasainen lainsäädäntö.
[https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sops-
teksti/1991/19910060/19910060_2#idp447618352](https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sops-teksti/1991/19910060/19910060_2#idp447618352)

LIITE 1.

Pesäpuu ry:n kirjoituspyyntö.

Hei,

Nyt alkaisi pikkuhiljaa olemaan aika, että sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitukset saadaan lakiin, eikö? Olemme menossa oikeaan suuntaan, sillä aiheesta on tehty merkintä nykyisen hallituksen hallitusohjelmaan. Pelkkä merkintä ei kuitenkaan riitä, sillä hallitusohjelmassa on paljon kirjauksia, jotka ovat ehdollisia tiettyjen muiden tavoitteiden saavuttamiseksi (esim. 75% työllisyys). Vaikuttamistyötä ei voida siis lopettaa ennen kuin asiakasmitoitukset ovat laissa. Kun asia saadaan lakiin tulee vaikuttamistyötä jatkaa niin kauan, että myös jokaisessa kunnassa tilanne on lain edellyttämällä tasolla. Nyt haluammekin tehdä hieman laajempaa vipuvartta tämän toteutumiseksi ja tarvitsemme siihen teidän apu-
anne!

Tulkaa siis kanssamme toteuttamaan *201 kirjettä* -vaikuttamiskampanjaa! Kampanjan ideana on kertoa kansanedustajille ja presidentille sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden merkityksestä lastensuojelussa, ja vaikuttaa sitä kautta lastensuojelun asiakasmitoituksen toteutumiseen. Kampanja toteutetaan osana Care Dayta (<https://pesapuu.fi/careday/>) eli sijaishuollon juhlapäivää, jota vietetään Suomessa ensimmäistä kertaa perjantaina 21.2.2020. Noin viikkoa ennen sijaishuollon juhlapäivää julkistetaan juhlallisesti *201 kirjettä* -kampanjan materiaali, joka tuotetaan yhdessä eri toimijoiden kanssa.

Kampanjan ydin on sijaishuollossa asuvien ja asuneiden nuorten yksilölliset kirjeet jokaiselle kansanedustajalle sekä presidentille. Nuoret kirjoittavat kirjeet omista kokemuksistaan ja näkemyksistään sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuteen liittyen. Jokainen kansanedustaja saa uniikin kirjeen, mutta kirjeet kootaan myös yhteen verkkojulkaisuksi. Verkkojulkaisuun ja kirjeiden yhteyteen on tarkoitus liittää kiteytetyt viestit myös muilta lastensuojeluun liittyviltä toimijoilta, kuten esimerkiksi Lapsiasiavaltuutetulta, sijais- ja syntymävanhemmilta, sijaishuoltopaikkojen työntekijöiltä, sosiaalityöntekijöiltä ym.

Tulkaa mukaan kirjoittamaan näkemyksistänne ja vaikuttamaan lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden tilanteeseen! Järjestäkää ryhmänne nuorten kanssa kirjoituspajoja esimerkiksi muiden tapaamistenne yhteydessä tai kannustakaa ja ohjeistakaa nuoria kirjoittamaan itsenäisesti kokemuksistaan. Sama nuori voi kirjoittaa useammankin kirjeen, jos intoa ja näkemyksiä löytyy paljon, sillä tarkoituksena on saada kasaan 201 uniikkia kirjettä. Kirjeet kirjoitetaan tämän linkin kautta: <https://link.webropolsurveys.com/S/5B37404319751618>, jotta ne ovat valmiiksi sähköisessä muodossa julkaisua varten ja saamme samalla varmistettua suostumuksen kirjeen julkaisuun. Lomakkeella on tarkemmat ohjeet kirjoittamista varten. Kirjeet pitäisi lähettää 12.12.19 mennessä. Esimerkkejä siitä, minkälaisia kirjeet voivat olla: [https://docs.google.com/document/d/1MgvnOJ6YKwy6m - ZUA5aNNdHBKssvZ9HpS9XCZoiKvs/edit](https://docs.google.com/document/d/1MgvnOJ6YKwy6m-ZUA5aNNdHBKssvZ9HpS9XCZoiKvs/edit).

Kirjeprosessi on tarkoitus toteuttaa hiljaisuudessa, jotta julkistus on mahdollisimman vaikuttava. Nuorilla on mahdollisuus osallistua julkistamistilaisuuteen, josta kerromme lisätietoa halukkaille myöhemmin. Pyydämme, että lähetätte kirjeet vuoden loppuun mennessä, jotta ehdimme koota materiaalin verkkojulkaisuksi sekä lähettämään yksilölliset kirjeet kansanedustajille ennen Care Dayta. Vastaamme erittäin mielellämme kysymyksiinne joko kampanjaan tai Care Dayhin liittyen!